

LJUDSKI TEDNIK

CITAJTE:

La Guardiejeve izjave

Ob mirovni konferenci

Komedija na račun
krvi

Pola prerokljene Češko-
slovaške

Morala mešetarjev

Ko je medzavezniška komisija v letošnji pomladi križem krašem prepotovala našo deželo, ugotavljala gola dejstva celo na Dobrodo in v Dolenjem, pa čeprav so bila drugačna od prišepetavanj frakarskih zaplotnikov v zeleni palači na Cavourjevem korzu v Trstu, ni mogla mimo resnice. Predvsem ni mogla mimo zgodovinske resnice, da je meja Slovencev že 13 stoletij ena: Zakoličili so jo Langobardi od Karnskih Alp preko Humina, Čedad in Krmina do Tržiča. In tudi ni mogla mimo druge resnice, da je Trst otrok Srednje Evrope, ki je zrastel na njenih prsih in bo brez nje propadel, da je slovenska Gorica srce vse goriske dežele.

Komur prilika nanese, da si zdaj ogleda zemljevid Primorske, ves preprežen s črtami in mejami, ta bo pljunil na tako „ugotavljanje golih dejstev“. Od langobardskega „limesa“ do meje srednjeveške goriske grofije, od avstrijske meje iz leta 1886 do Sonninove črte in meje po londonskem paktu v letu 1915, od Wilsonovih črt ob koncu prve svetovne vojne, po njej pa do okupacijske črte imperialističnih osvajačev v Bohinju in nad Vrhniko in do fašistične meje med Triglavom in Snežnikom, od črte fašističnih okupatorjev v Posavju ob pričetku pa do Morga nove črte ob koncu velike osvobodilne vojne, od ameriške, angleške in Bidaultove črte v letošnjem juniju do Wolframove v juliju: cela pajčeta mreža, ki se naj vanjo ujame slovenski narod, da se nikdar več ne bi otel pogina. Celo Indija ima meje, ki jih spoštuje sleherni kravji mešetar.

Tisočkrat smo jim povedali, napisali in podpisali, natiskali in naslikali, dokazali z živo besedo stotisočglavih množic, z njih lastnimi dokumenti in zgodovine, z matematičnimi številkami statistike, jih prepričali s človeško krivjo, ki je tudi zanje tekla v potokih čez Gore in Brda, z apokaliptičnimi kresovi, ki so s krvov naših lastnih domov tudi njim oznanjali, do kam segajo naše meje. Niti za ped dalje danes kakor včeraj, kakor pred 25. leti in pred 13. stoletji!

Ko se je trhlil cesarski nestvor v 60. letih prejšnjega stoletja umaknil iz Italije, se je savojska volkulja zadovoljila s Terom, Režijo in Nadižo. Ko se je obetala makiavelsovo zvesti članici srednjeevropske Trojne zveze dobra kupčija, je svojemu cesarsko-kraljevemu zavezniku nastavila nož na vrat in mu poskusila izsiliti Sonninovo črto na Soči, preko Trnovskega gozda in Krasa (v svoji lopovski preračunavanosti se loka ni upala napeči tudi preko Trsta), pa prav v istem mesecu pri Atlantici v Londonu zahrbtno izkúpila večji profi.

In potem je zaznamenavala ljudi in deželo s svojo 2000 letno kulturo zatiralca in izkoriščevalca, ki mu ni enakega ne v njeni ne v zgodovini njenih imperialnih prednikov rimskega imena: V imenu zmage, ki so jo izvajali

Ob prvih dneh mirovne konference

Slovenska zemlja noče suženjskih okov

Medtem ko jugoslovanska delegacija v Parizu brani pravično stvar vsega ljudstva, ljudstvo onstran «Bidaultove črte» vztraja v borbi za Jugoslavijo

Dne 29. julija se je pričela druga stopnja v pripravljanju mirovni pogodbi s premaganimi sateliti fašistične Nemčije. Delegacije vseh držav — članic Združenih narodov, ki so aktivno sodelovale v vojni proti tem sovražnim državam, so se zbrale v Parizu, da bi proučile predloge, ki so jih izdelali štirje zunanji ministri na evropskih dveh predhodnih zasedanjih. Države, ki se udeležujejo

drugi seveda, drugi celo na njenih lastnih tleh, in proti izpričanju njenih lastnih ljudi, od Mazzinija do Vivanta, od njenih lastnih zgodovinskih dokumentov izpred skoraj tisoč leti do poslednjih Massijevih dognanj.

Ves svet je kači stopil na vrat. Toda kaj se je zgodilo? Znebila se je črne srjace in savojske kroge, mesto strle glave so ji zrastle tri druge, demokratska, krščanska, socialistična. Skočila je v hrbet berlinskemu zavezniku kakor tri leta prej francoskemu prijatelju Lavalovega kova in leto dni pozneje jugoslovanskemu Cvetkovičeve sorte: Zato da s tremi izdajstvi doseže, česar si pred 30. leti v svojih kramarskih računih ni upala izbiti z enim. Pa je našla branjevece, ki so za dober kup njenih bank in tovarn „ugotavljali gola dejstva“ na medvedovi koži.

Pariška gospoda! Kdor kupčuje z blagom, ki ni njegovo, je slepar. Kdor ve, da vsiljuje ljudem ponarejen denar, je zločinec. In kdor se je prepričal o tem, pa za svoj profit zločin zamolči in laž prelevi v resnico, je sokrivec in mešetar. b. ž.

preko svojih delegacij dela mirovne konference, so: ZSSR, Francija, ZDA, Velika Britanija, Kitajska, Avstralija, Belgija, Beloruska SSR, Brazilija, Holandska, Grčija, Indija, Jugoslavija, Južno-ameriška zveza, Češkoslovaška, Abesinija, Kanada, Nova Zelandija, Norveška, Poljska in Ukrajinska SSR.

Štirje zunanji ministri so sicer dosegli sporazum v osnovnih točkah mirovni pogodbi, vendar mnogo vprašanj še ni popolnoma rešenih. S tem pa dobiva mirovna konferenca vse večji pomen. Med nerešena vprašanja spadajo nekateri važni gospodarski problemi, kot na primer vprašanje nadomestila državljanom Združenih narodov za škodo, ki so jo utrpeli zaradi akcij bivših sovražnih držav, vprašanje reševanja sprovov v zvezi s povračilom škode in podobno. Odprto je ostalo tudi še vprašanje reparacij onim članicam Združenih narodov, ki na konferenci štirih zunanjih ministrov niso bile zastopane. Med te države spada tudi Jugoslavija, ki zahteva od Italije povračilo za ogromno škodo, ki so jo italijanske okupacijske čete povzročile premoženju jugoslovanskih narodov.

Konferenca se je pričela dne 29. julija ob četrti uri popoldne v slavnostno okrašeni dvorani Luxemburške palače. Jugoslavijo zastopa močna delegacija, ki jo vodi podpredsednik zvezne vlade tov. Edvard Kardelj. Tudi ostale države, zlasti pa velesile, so poslale številne delegate. Vse delegacije so v dvorani razmeščene po abecednem redu, vstop v dvorano pa je strogo omejen, ker je dvorana v sorazmerju z obilico delegatov majhna.

Konferenco je otvoril francoski zunanji minister Bidault kot zastopnik države gostiteljice. V imenu francoskega ljudstva je pozdravil delegacije zavezniških in prijateljskih narodov, ki so prišle v Pariz, da razpravljajo o povojni organizaciji miru. Bidault je omenil, da je doživela mirovna konferenca v Versaillesu, po prvi svetovni vojni, neuspeh, kajti že po 20 letih je pripeljala do nove vojne. Versailleska konferenca ni mogla doseči pravega uspeha, ker na njej niso sodelovale vse velesile, ki so odločilno pripomogle k porazu sovražnih sil. Bidault je nadalje izrazil prepričanje, da bo

do predstavniki 21 narodov premagali vse težkote in srečno dokončali težko nalogo, ki jim je poverjena. Tako bodo postavili na laž vse krive preroke, ki zlovesče govore o neuspehu mirovne konference, kot so nekoč že prerokovali polom konference zunanjih ministrov.

Bidault je nato predlagal, naj bi se ustanovila komisija za vprašanje procedure. Za predsednika te komisije je bil izvoljen Belgijec Spaak, za podpredsednika pa je mirovna konferenca soglasno izvolila vodjo jugoslovanske delegacije Edvarda Kardelja. To je prvi uspeh jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci. Prepričani smo, da bodo tem uspehom sledili še nadaljnji, kar trdno pričakuje vse primorsko ljudstvo.

V ponedeljek je bil kot priprava za začetek mirovne konference sestanek pomočnikov zunanjih ministrov pod predsedstvom Višinskega. Pomočniki so razpravljali predlog sovjetske delegacije, naj se izroče načrti mirovni pogodbi, kot jih je pripravil svet zunanjih

ministrov, vsem delegacijam, poleg tega pa vladam Italije, Romunije, Bolgarije, Madžarske in Francije. Pomočniki zunanjih ministrov so sprejeli sovjetski predlog in nato pripravili dnevni red prve seje pariške mirovne konference.

Osnutki mirovni pogodbi so bili objavljeni tudi v časopisu. Iz mirovne pogodbe z Italijo je treba zlasti poudariti zelo stroge gospodarske določbe, ki gredo predvsem v korist Anglo-amerikancem. Ta gospodarska določila predstavljajo morda najtežji udarec za Italijo v vsem načrtu mirovne pogodbe. Pri tem se jasno kaže, kako daleč služi italijanska vlada tujim interesom, ker je z besno šovinistično kampanjo za Trst in Julijsko krajino popolnoma odvrnila italijansko javno mnenje od vprašanj, ki so za Italijo dejansko bistvene važnosti, ker lahko ogrožajo njen gospodarski obstoj.

Načrt mirovne pogodbe predvideva nadalje, da se Italija odreče svojim kolonijam, o katerih usodi bodo določile štiri velesile v teku enega leta. Nadalje omejuje ta načrt italijansko vojsko, ki sme šteti skupno z obmejnimi stražami, pomožnimi oddelki in orožniki največ 250.000 ljudi. Italija bo smela imeti največ 200 srednjih in težkih tankov in največ 200 lovcev in izvidnikov in 150 pomnožnih letal. Bombnikov ne sme imeti. Vse ostalo svoje orožje bo Italija odstopila štirim velesilam, prav tako pa tudi znaten del svoje mornarice, ki bo omejena na 67.500 ton. Sovjetski zvezi bo plačala Italija na račun reparacij 100 milijonov dolarjev v roku 7 let. Reparacije bo poravnala delno z

Nadaljevanje na 2. strani

E. Kardelj

je bil v Parizu izvoljen za podpredsednika v odbor za poslovniki

Čitajte - sodite!

Glasniki ljudstva

O mirovni konferenci,
UNRRI in še kaj

*

PRIMORSKI DNEVNIK

Naše ljudstvo ne more razumeti, zakaj zavezniški nočejo priznati naše meje, kljub temu, da volja prebivalstva, ki teži k Jugoslaviji, sega na ne katerih točkah celo preko meje, ki jo zahteva Jugoslavija.

Naše zahteve so zahteve razvezniškega ljudstva, ki noče več pod tujo peto; dolžnost zavezniških narodov je, da na mirovni konferenci podprejo jugoslovansko delegacijo, če želijo, da postane mirovna konferenca res konferenca miru.

*

LAVORATORE

Ob priliki otvoritve mirovne konference piše »Il Lavoratore« pod naslovom: »Podpirajmo prijatelje v Parizu« med drugim:

V tem času je prišlo do dragocenih priznanj iz zelo avtoritativnega vira. Ameriški minister je pred dnevi priznal, da vse ceste, ki vodijo v tržaško pristanišče, kontrolira Jugoslavija. Bevin pa je s svojim govorom pred angleškim parlamentom jasno izrazil svojo »skrito bojazn«, da ne bi Trst, če bi ga dodelili Italiji, mogel vršiti svoje naravne funkcije pristanišča, ki ima služiti zaledju.

Ta dva predstavnika dveh največjih zapadnih demokracij dajeta torej v uradnih govorih prav temu, kar mi od vsega začetka trdimo, t.j., da se morata Trst in pokrajina, če hočeta živeti, tesno povezati z zaledjem, in t.j. z jugoslovansko federacijo, ki ima v svojih rokah komunikacijske poti, ki poživljajo tržaški promet. Kdor bi mislil rešiti primorski problem izven ali proti interesom slovanskih narodov, bi Trst in pokrajino obsodil na revščino, na hujšo revščino od one, ki smo jo izkusili v zadnjem dvajsetletju. Zadržanje Jugoslavije je odločilno za usodo Trsta.

*

IL CORRIERE DI TRIESTE

Pred izrednim poročnim sodelstvom v Trstu se je 25. julija pričel proces proti Juriju Baccollu, ki je obtožen sodelovanja z Nemci.

V teku procesa je bil kot prič zaslšan tudi Ercole Miani. Ob tej priliki piše »Il Corriere di Trieste«: Ime »kapetana« Miani-ja, kakor ga navadno nazivajo po običaju za časa fašizma, ko so posameznike v mirni dobi nazivali z vojaškimi naslovi, je povezano z mestno politično kroniko po nečem, ki gre v zadnjih sedemindvajsetih letih od časa reškega legionarizma in skvadrizma pred pohodom, do ustanovitve tržaškega fašista, kjer je po Chiurcovi zgodovini sodeloval, pa dalje do razvoja prvih prvenstvenih motivov v odboru CLN al; bolje v tistem njih delu, ki je bila glavna skrb italijanski interes v protislovanski funkciji...

La Guardia se ne boji priznati resnice

čep rav ta ni vsem všeč in med drugim tudi „Voci liberi“ ne!

Glavni direktor ustanove UNRRA je v zadnjem času obiskal na svojem potovanju po Evropi Italijo in Jugoslavijo. V obeh državah je stopil v stike z vodilnimi osebnostmi in ljudstvom z namenom, da bi se točno poučil o resničnem gospodarskem stanju, ki vlada v obeh državah. Resnica o tem nam je sicer že poznana, toliko bolj pa bo prodrila v svet in razbistrila okoreli razum ali pa zavezala folge jezike nekaterim reakcionarnim krogom, ki jim je eden glavnih »argumentov« v protijugoslovanski kampanji bajka o nezmoglosti nove Jugoslavije, da bi bila gospodarsko popolnoma neodvisna.

Evo, kaj pravi La Guardia, ki je rodem iz New Yorka in znana osebnost v ameriškem političnem življenju:

V Italiji

»Preden zapuščam Italijo moram reči, da je neobhodno potrebno čim prej podvzeti ukrepe za pobijanje črne borze. Položaj je zelo zapleten: bel kruh na črni borzi in črni kruh na beli borzi. Govoril sem z mnogimi osebami: uradnimi osebnostmi vlade, industriji, delavci in kmeti. Povpraševal sem za ceno kruha in odgovorili so mi: 25 lir na nakaznico in 160-170 lir na črni borzi. Vsaka družina ga kupuje na obeh tržiščih. To je že kar stalno stanje in zato mislim, da mu je treba napraviti konec.

V Trstu

Na vprašanje jugoslovanskih novinarjev, ali je obveščen o tatvinah, ki se dogajajo pri dobavi UNRRA v Trstu, je La Guardia izjavil: »V tržaškem pristanišču in na poti do Morgonove črte se stvarno vršijo tatvine UNRRA-inih dobav. Čim pa smo bliž o tem obveščeni, smo podvzeli vse potrebne mere, da se to v prihodnje prepreči. Na žalost se do danes položaj ni izboljšal. Upam, da poveljniki ameriških in britanskih sil v Trstu ne bodo trdili, da niso sposobni odpraviti te nepravilnosti. Z 20 newyorškimi policaji bi nemudoma spremenili položaj in ga zadovoljivo uredili. Sporočil sem svoje mnenje o tej zadevi predstavnikom zavezniške oblasti v Trstu.

V Jugoslaviji

Glavni ravnatelj UNRRA-e Fiorello La Guardia je imel v jugoslovanski prestolnici tiskovno konferenco, na kateri je med drugim izjavil:

»Srečen sem, da lahko izjavim, da so razmere v tej državi mnogo boljše, kakor sem pričakoval.

Zlasti so napravili name globok vtis napori jugoslovanskih poljedelcev in veliki uspehi, ki so jih dosegli. Z zadovoljstvom sem ugotovil, da je UNRRA tako mnogo pomagala pri obnovi te dežele, ki je bila strašno opustošena in katere narodi so tako strašno trpeli. Povsod, kamor smo šli, smo lahko ugotovili doprinos UNRRA-e v velikem delu za obnovo. Predvsem čestitam jugoslovanski vladi za stabilnost dinarja, za vzdrževanje nizkih cen, za nadzorstvo nad inflacijo in za borbo proti črni borzi. Z velikim veseljem lahko zatrdim, da v tej državi črna borza ne obstoja. V svesti si težav pri vzdrževanju nadzorstva nad ce-

nami, moram reči, da občudujem to vlado, ki zasluži vso pohvalo v tem naporu, poplavljenem s tako velikim uspehom. UNRRA se ima za počaščeno zaradi svoje misije pri sodelovanju za dvig te države.

La Guardia je podal pregled vseh dobav, ki jih je UNRRA izročila do danes Jugoslaviji. Zahvalil se je UNRRA-ini misiji v Beogradu na čelu s Sergejčkom ter vsem, sebstu, ministru Nikolaj Petroviču in njegovim pomočnikom, ki so sodelovali z UNRRA-o.

»Ob tej priliki se zahvaljujem tudi jugoslovanskim uradnikom, jugoslovanskim narodom, maršalu Titu in vsem zadovoljnim kmetom,

da sem jih imel priliko videti v Liki, v tej mogočni deželi, — za vso ljubeznivost in prijaznost, ki so mi jo izkazali ob mojem obisku.

Ker bo UNRRA nehala s svojim delovanjem 31. decembra 1946, ne bo mogla Jugoslavija dobiti toliko dobav, kolikor je bilo po programu določeno. Zato pa bodo te dobave izvršili kasneje.

Na koncu je La Guardia ponovno izrazil svoje priznanje jugoslovanski vladi za uspešno izkoreninjenje črne borze in med drugim tudi dejal: »To je mnogo več, kakor pa moremo mi storiti v Ameriki in to predstavlja ogromen uspeh za jugoslovansko vlado.«

Države, ki jim sodijo v Parizu

ROMUNIJA

V Bukarešti nisem govoril samo z demokracijo. Slišal sem tudi sovražnike režima; bogataše, ki so izgubili vse premoženje, bivše prefekte, uradne osebnosti, ki so jim vzeli vse dohodke, in dobičkarje, ki so si napravili milijarde med nemško okupacijo. Videl sem delavce in ministre, pisatelje, študente in kmete. Spoznal sem stare skrbi, ki tarejo Romunijo in doumel sem upanje njenega ljudstva.

Bukarešta je mesto nasprotij: tu je luksuzen hotel, a tam, komaj zunaj mesta, se rudarji plazijo po trebuhu po rovih premogovniki. Ogromen nebotičnik, a poleg njega kočja. Blesteče limuzine se križajo z volčskimi vpregami. Lepa ženska, oblečena po zadnji pariški modi in bosonoga kmetica v obleki iz domačega prediva Bogataševa palača z emailiranimi stenami in s saloni Luiza XIV in raztrgane bajte. Tu rafinirana francoska kuhinja, a malo dalje umirajo ljudje od lakote. Literarni saloni, v katerih razpravljajo duhovito, druge pa strašna zaostlost.

Toda prvič v zgodovini imajo kmetje vlado, ki ne ravna z njimi kot z živino in brano za topove. Tujci so navadno vzklikali: »Kako revna dežela!« Toda Romunija ni revna. Njena bogata zemlja daje riž, oves, bombaž, tobak in grozdje. Ona skriva poleg drugega bogata ležišča nafte in železne rude. Ima obširne gozdove in velike solarne. Vzlic temu je bilo na deželi veliko uboštvo in samo slemec je mogel trditi, da je bil režim, ki je vladal v Romuniji pred fašizmom, demokratičen. Vojaske sodišča so v mirnem času stalno delovala. Socialne spore so urejevali z mitraljezi. Pred volitvami so bile »sumljive« vasi blokirane in oblast je zatirala, da je nevarnost nalezljivih bolezni.

Romunija se je izvlekla iz vojne brez velike škode, ako jo primerjamo z drugimi državami Evrope. Bukarešta je med osvobojenimi mesti, ki so najmanj poznala lakoto. Vendar je Romunija drago plačala svoj vojni prispevek. Tega ne vidiš na bulvarjih prestolnice; šele ko stopiš na poljsko pot in ko greš v hribe, vidiš, da ljudje umirajo od lakote. Ko je prevzela vlada Petra Groze oblast, so skakale cene na golo navzgor in vsa prevozna sredstva so bila uničena. Legionarji, prav isti, ki so sekali na kose žive ljudi in metali razmesarjena trupla na ulice (kdo bo pozabil pokolj v Odesi?),

so rovarili proti oblasti po načinu nemškega »Wehrwolfa«. Tudi sedaj se bori romunska vlada z velikimi težavami. Zdravilo ne more delovati tako naglo. Toda mnogo je že storjenega in ljudstvo je dobilo zaupanje v bodočnost. Trpljenje romunskega ljudstva pod Antonescom, ki ga je bilo deležno tudi rusko ljudstvo, je zblizalo oba naroda. Danes se mnogo govori o prevzgojiti nemškega ljudstva. Kar se tiče romunskega ljudstva, ga ni treba prevzgojiti, temveč samo vzgojiti. Načelom ni ostil sledov v njegovi duši. In njegova zgodovina, zgodovina romunskega ljudstva, je tragična. Bila je večna borba proti domači gosposki in tujim okupatorjem. Življenje brez luči, polno bede. Ljudstvo je samo garalo in ni dobilo niti dobre besede v nagrado. Vse to se je spremenilo.

V lepi restavraciji sem govoril z nekaterimi gospodi. Zatrjevali so, da je agrarna reforma nesrečna in neizvedljiva stvar. Resnica pa je, da je na najboljši poti in da je že več kot 900 tisoč kmetijskih družin dobilo svojo zemljo. Jasno je, da dolitev zemlje ne ugaia tistemu bivšemu ministru Antonescujeve vlade, ki je izgubil 19 tisoč hektarjev! Gotovo pa je, da ugaia romunski kmetici, ki sem jo videl, kako je dvignila roke, od mošta umazane (bilo je ob trgatvi), in vzkliknila: »Sedaj se začneja življenja!«

Lansko poletje je bilo zelo trdo. Polja so bila suha, že dolgo ni bilo toke reke. Posebno v hribovih je bil položaj brezumen. Toda v dolini je žetev uspela in sedaj je bolje. Na novo oskaka in hribe in slavijo poroke.

Bil sem na taki svatbi. Vse je bilo iz lesa, živih nobarvanih gozd. Neka starica mi je dejala: »Življenje bo lažje za mladino. Ta ne bo poznala skrbi.«

Spekulanti niso zadovoljni z vlado. Tožijo, da manjka svobode. Vendar je trgovskih omejitve manj kot v Angliji. Romunija ima bolezen, ki razjede skoraj vso Evropo: črna borza. Vendar nočejo delavci stopiti v stavko, da bi dosegli povišanje plač, čeprav je njihovo življenje zelo težko. Oni so pravi domoljubi. Stiskajo pasove in delajo. A govorijo, ki so bili navašeni preživeti poletje v Deauvillu in zimo v Nici, pa godrnjajo: »To pa ni prava demokracija; manjka svobode.«

Iz »Soviet News« — London.

Delo mirovne konference

Nadaljevanje s 1. strani

vojnimi industrijskimi napravami in stroji, nadalje s proizvodi svoje industrije in s svojimi dobroimetji v inozemstvu.

Kot mejo med Italijo in Jugoslavijo predvideva načrt mirovne pogodbe znano francosko črto, ki jo primorsko ljudstvo ogorčeno odklanja, ker krši njegove najosnovnejše pravice. To črto odklanjajo prav tako vsi jugoslovanski narodi in zato tudi jugoslovanska vlada, ki se bo preko svoje delegacije v Parizu borila za pravično razmejitve.

Kako zelo je francoska črta, ki pušča Italijo Gorico, to gospodarsko, kulturno in prometno središče primorskih Slovencev, poleg nje pa še čisto slovenske predele v Brdih, goriški okolici in Krasu, nenarodna, spoznavajo tudi drugi.

Veliki francoski dnevnik »Ordre« objavlja članek, v katerem ugotavlja absurdnost Bidaultovega predloga in dokazuje s stvarnimi argumenti, da Gorice ni mogoče ločiti od njenega zaledja, ki bo pripadlo Jugoslaviji.

Vse primorsko ljudstvo zaupa jugoslovanski delegaciji, in za trdno pričakuje, da bo pariška konferenca 21 članic Združenih narodov, izmed katerih so številne mnogo trpele med vojno, in zaradi italijanske okupacije, upoštevala in razumela njegove upravičene težnje in zahteve.

Kardeljeve izjave v Ljubljani

Mogočni so bili dnevi v Ljubljani, ko je odhajala jugoslovanska delegacija pod vodstvom ministrskega podpredsednika Kardelja v Pariz na mirovno konfe-

renco. Srce slehernega Slovenca od prekmurskih ravnin do zadnje briške in beneške vasi je ta dan govorilo eno samo veliko naročilo svojim zastopnikom na pot. Delegati, stari bori iz vrst ljudstva, so čutili, da je z njimi velika sila, ki je odločena storiti tudi poslednji napor.

V tej silni zavesti so bile izrečene besede tovariša Kardelja. »Tovariši in tovarišice!

V imenu delegacije, ki odhaja v Pariz, se vam najtopleje zahvaljujem za vaše pozdrave in želje, s katerimi spremljate delegacijo na njeni poti. Vsi vemo, da čustva, katera danes izražate, izražajo ves naš narod in vsi narodi Jugoslavije.

Ni potrebno, da vam posebej zagotavljam, da bo naša delegacija izvršila vse, kar je v njeni moči, da bi bile pravične zahteve našega ljudstva izpolnjene.

Vlada naše republike, jugoslovanska vlada na čelu s tov. Titom je napravila do sedaj vse, kar je bilo mogoče, da bi bile vse naše zahteve izpolnjene. Vendar morate vedeti, da se pravica in resnica malega naroda težko prebija skozi labirint laži in kriiv, katere so v preteklosti zgradili tuji osvajači in njihovo nasilje. Pred dejstvom te navdušene volje ljudstva Julijske krajine in vseh naših narodov bi se morala vzbuditi vest človečanstva. Ne vem, kako bodo pripravljeni sprejeti zahteve zavezniške Jugoslavije vsi naši zavezniški, toda naša delegacija bo ostala zvesta onim načelom, ki so nas vodila v vseh letih osvobodilne vojne. Ostala bo zvesta svojemu ljudstvu in njegovim čustvom ter bo branila čast in svobodo našega naroda. Naj živi ljudstvo Julijske krajine, njegova svoboda in njegovo zedinjenje z Jugoslavijo!

OB MIROVNI KONFERENCI

Treba je ustvariti gospodarske življenjske prostore. Po pretekli vojni so centralno Evropo na tak način razkosali, da niso mogle novo ustvarjene države zaradi tega živeti iz svojih lastnih virov. To je rodilo veliko zmedo, ki je bila vzrok trajnih pretresov na našem kontinentu in je končno dovela do vojne.

Toda ne spuščajmo se v preveč abstraktna razglabljanja, govorimo in skušajmo se okoristiti z naukom prve svetovne vojne, govorimo o Julijski krajini in o Trstu, ki tvori danes najbolj občutljivo točko v Evropi.

Za časa kratkega bivanja v teh krajih sem imel priliko izvesti anketo o vprašanih, ki so, na žalost, v Parizu, kjer s sedaj odloča o usodi sveta, deležna samo akademskega preučevanja.

Kaj je bila Julijska krajina? Bila je ozemlje naseljeno v veliki večini po Slovanih, in je pred letom 1918 bila pod gospodstvom avstroogrške monarhije. Kot plačilo so jo Veliki iz prejšnje vojne podelili Italiji, ki ni znala — pišem to, ne da bi s tem obtoževal italijansko ljudstvo — rešiti vprašanja, ki je zaskrbljalo slovensko manjšino, ki je takrat živela v notranjosti njenih meja.

Pod fašizmom so Slovani Julijske krajine izgubili vse, kar so si z vztrajno borbo pridobili pod habsburškim jarmom. Prepovedane so jim bile šole, njih jezik preganjan, oviran razvoj inteligence, skratka, živeli so četrto stoletje v nedvomno hujših razmerah kot v „Prison des Nationalités“ in od nikoder ni bilo upanja, da se bodo tega kdaj rešili.

Če je bil del italijanskega ljudstva pod fašističnim zatiranjem, so Slovani v svoji celoti občutili ta jarem v dvojni meri. Zaključek je danes ta, da oni stremijo po

H. P. MARET:

rešitvi brez kakršnihkoli kompromisov, ki naj bi jim zagotovili popolno osvoboditev. „Italijani nam obljubljajo neke vrste avtonomije“, so mi dejali Slovani, ki sem z njimi govoril za časa svoje ankete. Soglasno pa so mi izjavili, da ne zaupajo tem lepim besedam.

Ker je tokrat naš namen zgraditi mir, ki naj se naslanja na pravico narodov, da sami odločajo o svoji usodi, se moramo spričo te volje ukloniti in to tem bolj, ker Slovani Julijske krajine nočejo ustvariti novih male države, ki je že v naprej obsojen, da podleže vplivu močnejšega sosedu. Če oni danes želijo združitev z Jugoslavijo, izražajo s tem samo željo po življenju v skupnosti narodov, s katerimi so zgodovinsko povezani.

Če to, kar imenujemo zaledje Trsta, ni za nas več skrivnost, in če nam ne preostane drugega nego to, da odobrimo odločitve prebivalstva, je pa mnogo težje rešiti vprašanje tržaškega mesta in pristanišča.

Stvarno je okupacija zavezniške vojske potvorila tukajšnje stanje. Kar je dovoljeno enim, je zabranjeno drugim. Zanimalo me je dejstvo, da je zavezniška vojska vlada prepovedala protestno stavko tržaških delavcev, svobodno pa je lahko potekala agitacija fašističnih pristašev za Italijo. Politika zavezniške vojske uprave, ki je navidezno nevtralna, v resnici pa pristranska, povzroča danes težkoče opazovalcem, ki si žele ustvariti kakršno koli mnenje o psihološkem ozračju mesta. Toda, je li to važno? Ne zdi se mi. Važno je le to, da se tržaškemu me-

stu in njegovemu pristanišču zagame gospodarska bodočnost.

Ni le slučaj, da je proletariat naklonjen združitvi z Jugoslavijo. Ker je četrto stoletje živel pod režimom izrazito socialne krivice, danes trdo veruje, da se bodo v tej državi uresničile pravice njegovega razreda. Tega mi niso izjavili samo Slovenci, pač pa tudi Italijani, ki sem imel priliko z njimi govoriti.

Preostaja rešitev še enega vprašanja. Ali se tržaško pristanišče in mesto lahko razvijata pod jugoslovansko suvereniteto. V moje veliko presenečenje mi je odgovor na to vprašanje dal neki tržaški veletrgovec, ki sem ga srečal v vlaku, ko sem se iz Francije vozil v te kraje. Po njegovem se Trst lahko razvija samo izven italijanskih meja. Opomnil me je, da nista mesto in pristanišče od priključitve k Italiji več delala, in da je Jugoslavija edina država, ki je resnično zainteresirana na njenem dvigu.

Potoval sem po obeh conah Julijske krajine in sem se lahko prepričal o gospodarskem razvoju v coni B, ki je zasedena po jugoslovanski vojski. Ne samo, da so tu dosegli večjo socialno pravičnost, to se pravi, občutno višjo življenjsko raven kot v coni A, ugotovil sem tudi mnogo bolj racionalni gospodarski podvig kot v Italiji in to mi je bilo potrdilo besed trgovca, o katerem sem prej govoril.

Jugoslovanski režim je s svojo politično stabilnostjo bolje uspel v gospodarski politiki kot njegovi sosedje, in če temu pridružimo še druge vzroke, ki govorijo za to, da postane Trst jugoslovanski, bi ta režim s svojo suverenostjo nad tem mestom zamogel izpolniti poslanstvo mira, ki bi od njega pridobila vsa centralna Evropa.

Čitajte - sodite!

Okupacijska oblast ...

O mirovni konferenci, UNRRI in še kaj

Giornale Alleato

Trda resničnost La Guardiajevih izjav ima v tukajšnjih uradnih krogih tak odmev:

Glede izjave, ki naj bi jo dal glavni ravnatelj ustanove UNRRA-e Fiorello La Guardia, je polk. Bowman izjavil: »Če je gospod La Guardia rekel, da se v Trstu kradejo velike količine blaga, smatram, da je bil slabo informiran.«

Kakor poroča »Tanjug«, je vprašanje namišljenih tatvin UNRRA-inih pošilk, namenjenih Jugoslaviji, v Trstu, tvorilo predmet razpravljanja na tiskovni konferenci, ki jo je imel La Guardia v Beogradu.

Glas zaveznikov

Pogreb delavca Battistella

Včeraj ob 17.30 se je razvil izpred mrtvaške veže v ulici Pietà pogreb delavca Nicole Battistelle, ki je pred dvema dnevoma umrl v bolnišnici.

Zdravstveno stanje Battistelle, ki je bil 11. julija pri nekem spopadu v ulici Torre Bianca ranjen v nogo in nato prepeljan v bolnišnico, se je po poročilu zdravnika 15 dni boljšalo; zaradi poškodbe na glavnih arterijah in žilah se je pojavil anevrizeem, ki je s svojim nastopom povzročil izkrvavitve. Bolnik je kmalu za tem umrl.

Številno občinstvo je spremljalo pokojnika k zadnjem počitku. Pred krsto so nesli veliko število vencev; godba je igrala žalne koračnice.

Delavca Battistella je 11. julija s strelom ranila civilna policija, to je ista, ki je ustrelila manifestante za Titovo Jugoslavijo v Škedenju.

Toliko v pojasnilo, ker je »Glas zaveznikov« pomotoma pozabil.

in fašisti ...

La Voce libera

24. julija je »Voce Libera« zapisala takole:

»UNRRA prenehala s pošilkami Jugoslaviji. Od 11. ure preteklega petka je UNRRA ukinila vse pošiljke Jugoslaviji. Zdi se, da je ta ukrep, ki se je zdelo, da je v zvezi z zaplenbo občutnih količin živeža UNRRA-inega izvora in ki so ga zlorabno razdeljevali izven jugoslovanskega ozemlja, povzročila okoliščina, da je bil prehrambeni položaj Avstrije priznan za bolj kritičnega od onega v Jugoslaviji. Do nove odredbe bodo zaradi tega pošiljke, ki so sedaj v Trstu, usmerjene proti avstrijskemu ozemlju.«

Kako malo časa je vzbujala še pri največji somišljenikih videz resničnosti ta laž iz fašistične kuhinje »Voce libere«. Samo do predvčeraj, ko je La Guardia, ki ve morda nekaj več o UNRRA-inih stvarih kot tisti nebolgli kuhar pri »Voce«, dejal točno takole:

»Ker bo UNRRA nehala s svojim delovanjem 31. decembra 1946, ne bo mogla Jugoslavija dobiti toliko dobav, kolikor je bilo po programu določeno. Zato pa bodo te dobave izvršili kasneje«

Komedija na račun

krvi ali zavezniško vojaško sodišče je posvetilo 7 novih svetnikov iz reda civ. policije

»Pravičji mora biti zadoščen«, to je zadnji smisel slehernega sodnega procesa. Ponovno in ponovno so opozarjale vse napredne in resnično demokratske ustanove, je opozarjalo vse napredno in resnično demokratsko prebivalstvo. Tista zavezniška oblast na fašistične in protiljudske elemente v sestavi civilne policije in zahtevalo njeno očistitve. Toda zavezniška oblast je bila gluha za vse opomine in zahteve ljudstva. Tako je prišlo 10. marca do škedenjske tragedije, v kateri sta padla pod streli civilne policije Genzo Giovanna, mati treh otrok, in Bonifacio Giorgio, 22 drugih pa je bilo ranjenih.

Vse napredno ljudstvo Tista je zahtevalo takrat, naj se zadošči pravici, naj se zločinci kaznujejo, kakor jim gre, naj se civilna policija, edini povzročitelj in krivec škedenjske tragedije, zaradi svojega protiljudskega, profašističnega in italijansko-šovinističnega značaja razmesti.

Nobena izmed zahtev ljudstva ni bila takrat izpolnjena. Zdati po petih mesecih pa se je zavezniška oblast nenadoma spomnila na škedenjske dogodke in napovedala proces proti povzročiteljem strašnega krvoredstva. Z napovedjo smo vsi mišakovali oteke sočne razprave. Vsakomur, ki je količkaj trezno mislil, je bil jasno dvoje. Prvič: zločin je bil storjen, dva turtva in dva in dvajset ranjenih ključ po pravični sodbi. Drugič: nesposobni povzročitelji krvoredstva je bila civilna policija, saj so živje padle pod njenimi streli. Proces je potekal na zunaj z juridično natančnostjo in zvito-repostjo. Sedem civilnih policistov je sedelo na zatažni klopi. Tistih, od katerih so prejemali navodila in ukaze, ni bilo poleg. Zaključek

procesa: oprostitev obtožencev! Zločin je bil tu, na dlan, storjen pred stotino oči, a sodni proces ni mogel ugotoviti krivcev. Ali je bil to sodni proces ali navadna farsa? Vsemu demokratskemu ljudstvu je jasno, da je edini krivec civilna policija, ki jo sestavljajo fašistični in šovinistični elementi. Zakaj? Zato, ker je pri vseh zločinih šovinističnih in fašističnih barab nikoli ni bilo poleg, da bi jih preprečila, pač pa je bila takoj s svojimi manganeli in brzostrelkami zraven, kjerkoli je demokratsko ljudstvo izražalo svojo voljo. In

kakšno stališče je zavzela zavezniška oblast do tako očitno pristranskega ravnanja civilne policije? Ponovno je pohvalila njeno delovanje!

Škedenjski proces se je izmislil v navadno farsu. Kajti na njem smo videli zločin, nismo pa videli kazni za krivce. Otroci padle Giovanne Genzo obiskujejo svojo mater lahko samo še na pokopališču — a krivci? Teh škedenjski

proces kljub vsej svoji juridični zvito-reposti ni mogel odkriti. A krivce je vsemu demokratskemu ljudstvu Trsta predobro znano: civilna policija, ki jo sestavljajo šovinistični, profašistični in protiljudski elementi. Zato to ljudstvo zahteva samo eno: tako sestavljena civilna policija naj se razpusti! Zato ugotavlja ob izidu škedenjskega procesa: Pravičji ni bilo zadoščen!

VI, B.

Nekaj zanimivih pogledov v različne vede

TEHTNA OSEBNOST

G. P. Kuiper je odkril pred kratkim na Harvardski zvezdarni v Cambridge-u (Anglija) belo pritlikavsko zvezdo stalnico, ki vsebuje več snovi ko en milijon zemeljskih obel, ki je pa za polovico manjša ko naša zemlja. Nova zvezda predstavlja osupel rekord, kar se tiče gostote. Učinek težnosti na površini zvezde je tem večji, čim večjo gneto vsebuje zvezda in čim manjši je njen premer. Ista mišična sila, ki omogoča dobru skakaču na naši zemlji dva metra visoke skoke, bi ga nesla na luni dvajset metrov v višino, na soncu bi se pa povzpela 10 cm visoko. Vse drugače bi pa bilo na Kuiperski zvezdi, kajti na njej bi tehtal človek 250.000.000 kilogramov. Sila težnosti bi ga stisnila v najfinejši listič. Če bi imela ta zvezda kako luno, bi jo morala ta luna obkrožiti v dveh sekundah, sicer bi padla nanjo. Privlačnost zvezde učinkuje, da ni na njej nobene ozračja. Čeprav vlada na omenjeni zvezdi silna vročina 28.000 stopenj, kar so ugotovili spektralni posnetki, ločijo zvezdno površino le nekaj metrov od vseirske praznine. Veda že pozna nekaj takih pritlikavih zvezdic, pri katerih je gostota veličanska, najbrž so na njih atomi razbiti v svoje delce.

*

* Ali mora človek tretjino svojega življenja prepati? Večina ljudi je navajena na osemurno spanje? Napoleon je prespal osmino svojega življenja. Zadosťoval se mu tri ure za spanje. Molitve, zdravnik Virchow, Edison so spali kvečjemu po šest ur. Zdravnik Hufeland je zagovarjal v svoj "Makrobiotiki" šesturno spanje in zavračal sedemurno kot nezdravo. Pisatelj Goethe se pa ni mogel nikdar naspiti, če je le utegnil, je spal nepretrgoma 24 ur.

*

* Učenjaki so včasih hudo raztreseni. — Nekaj zgledov: Isaac Newton je bil največji angleški zvezdoslovec, matematik in fizik (1648–1727). Nekoga dne so ga presenetili, kako je z jajcem v roki strmel v svojo uro, ki jo je bil vrgel v vrel vodo. — André Ampère, znameniti francoski fizik in matematik (1775–1836), je izrekal v sobnih vratih luknjo, da je lahko hodila rdeča poljubno ven in noter. Ko je imela mačka mlade, je zrezal poleg prejšnje luknje manjšo, določeno za mlade mucke. — Louis Pasteur, francoski kemik in bakteriolog (1822–1895), je razlagal neko gospej, ki je sedela poleg nje, kako škodljivo je, če se zauživa neoprano sadje. Vsak grozil je temeljito oprati, preden ga je pozabal, v kozarcu vode. Kmalu nato pa je izpil kozarec na dušek.

*

Orjaška rast se da razlagati po nenormalnem stanju žlez. S tem v zvezi je dejstvo, da niso orjaki tako odporni zoper bolezn kakor navadni ljudje. Orjake napada najhujši jetika. Iz nekega kmetijskega zavoda (ZDA) prihaja opozorilo, naj se krompir in jabolka ne hranijo na enem in istem prostoru. Jabolka izdihavajo namreč plin, ki ovira kalenje pri krompirju in ki sliči plinu etilu (aethyl) glede vpliva. Krompir postane sladak.

Pota prerrojene

Čehi in Slovaki so si najbližji slovanski bratje, čeprav so v preteklosti doživljali popolnoma različno usodo. Zgodovinarji so šteli Čeha med tako zvane »zgodovinske narode«, pri čemer so upoštevali dejstvo, da so imeli Čehi vse do znane bitke na Beli gori pri Pragi l. 1620 več ali manj lastno državo in so se tudi po tem usodnem dogodku znali v bivši Avstroogrski monarhiji precej krepko uveljavljati. Nasprotno pa so Slovaki v svoji politični preteklosti že zgodaj padli v odvisnost od Nemcev in kasneje Madžarov, ki so jih silovito zatirali. Usoda Slovakov pod madžarsko fevdalno gospodo je bila močno slična mučeniški poti slovenskega primorskega ljudstva pod italijanskim fašizmom. Nj tu mesta, da bi obširneje govorili o suženjski vlogi, ki so jo slovaškemu ljudstvu odmerili madžarski vlastelini. Omenjam samo, da je pod strahotnim pritiskom madžarizacije Slovakov zlasti v dobi pred prvo svetovno vojno naglo napredovala kar je razvidno tudi iz premnogih madžarskih priimkov slovaškega izvora. Značilno je, da je bil največji madžarski pesnik Petőfi, sodobnik našega Prešerna, madžariziran Slovak Petrovič.

Ko so si po razpadu avstro-ogrske monarhije Čehi in Slovaki ustanovili skupno državo, je sicer od časa do časa prihajala do izraza razlika v politični preteklosti obeh narodov, ki jo je med Slovaki zlasti naglašala katoliška duhovščina. Poleg tega je treba upoštevati, da je Češka močno industrializirana, z razredno visoko razvitim proletariatom dočim je bila Slovaška dežela primitivnega poljedelstva. Ljudstvo pa pod močnim vplivom rekonstrukcije, madžaronske duhovščine. Kljub tem dejstvom je med Čehi in Slovaki bolj in bolj napredovalo spoznanje o usodni povezanosti obeh narodov. Čehoslovaška republika je v obdobju med obema vojnami predstavljala pravi otok demokracije obkrožen z državami bolj ali manj diktatorskih fašističnih režimov in je kot taka prva postala žrtev hitlerjevskega napada. Ob tej priliki je večina slovaške duhovščine pokazala svoje pravo izdajalsko lice, ko je slovaško ljudstvo izročila v eksploatacijo nacistični Nemčiji. Po preizkušnem receptu vseh imperialistov: razdeli in vladaj, so nemški fašisti Češko in Moravsko vključili v svoj svetilski raj, dočim so v »samostojni« Slovaški ustoličili marionetno vlado izdajalcev Tuhe. Tisa in drugih »monsinjorjev«, ki so delali izključno le po ukazih iz Berlina. Seveda je bilo jasno, da bo razkorenost Čehoslovaške republike trajala le toliko časa, dokler ne bodo združeni zavezniški nemškemu fašizmu zlomili hrbtenice.

Materialni pogoji za razvoj narodno osvobodilne borbe so bili zlasti na Češkem dosti manj ugodni kot drugod, saj je dežela od treh strani obkrožena z Nemci, ki so tudi v sami Češki imeli močno peto kolono sudetskih Nemcev. Vendar ne smemo misliti, da Čehi in Slovaki za lastno osvoboditev niso storili ničesar. Tu omenjam zlasti načrtno sabotažo, ki jo je izvajal v tovarnah za vojno industrijo zavedni češki proletariati. Češko in slovaško ljudstvo pa se je tudi z orožjem v roki borilo za svojo svobodo. Poudariti je treba, da so bile čehoslovaške čete prvi inozemski oddelki, ki so se na ruski fronti borili proti Nemcem. Svoj ognjeni krst so te čete prestale marca 1943 v borbi pri Sokolovu. Druga bitka, ki so se je udeležili Čehoslovaki, je bila bitka za osvoboditev Kijeva oktobra istega leta. Ta bitka je bila izredna predigra podpisu sovjetsko-čehoslovaške pogodbe o prijateljstvu, ki so jo podpisali decembra 1943. leta. Ohrabreno zaradi približevanja Rdeče armade je slovaško ljudstvo 29. avgusta 1944 izvedlo vstajo proti nemškemu osvajačcem in njihovim pomagačem: to vstajo je v okviru Rdeče armade podprl tudi čehoslovaški korpus, ki je medtem prekerčal čehoslovaško mejo in narastel v armado. Zaključek oborožene borbe čehoslovaškega ljudstva predstavlja praška vstaja začetkom maja 1945. leta, ki je poleg velikih materialnih žrtev terjala med prebivalstvom Prage 5000 mrtvih in 12000 ranjenih.

Še prej kot se je popolnoma polegel vihar druge svetovne vojne, so se predstavniki Čehov in Slovakov v osvobojenih Košicah na Slovaškem v tako zvanem »Košickem programu« dogovorili o temeljih, na katerih bo počivalo bratstvo obeh narodov obnovljene republike Čehoslovaška o kateri so mednarodni fašisti, ker jim je bila trn v peti, govorili da je »umetna tvorba Versailles nesposobna za življenje«. Je vstala Izpolnilo so se besede, ki jih je v dobi »česke krize« l. 1939 izrekel predsednik Beneš: »Narod Jana Husa, velikega revolucionarja in borca za svobodo, ne bo suženj nikomur.«

ČEŠKOSLOVAŠKE

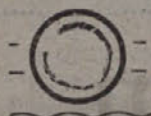
Prva vlada osvobodjene Čehoslovaške si je postavila za cilj, da utrdi bratstvo obeh narodov, podpravi težko industrijo, okrepi ljudsko oblast na temelju ljudskih odborov in čimprej izvede svobodne volitve v ustavodajno skupščino. Značilno je, da so na volitvah dne 28. maja zmagale napredne sile, ki so zato v novem parlamentu zastopane z nad 150 poslanci, kar predstavlja absolutno večino. Ker je dobila komunistična partija največje število glasov, je predsednik republike Beneš poveril sestavo vlade njenemu predstavniku Klementu Gottwaldu. Zmaga demokracije na Čehoslovaškem, ki zagotavlja državni neoviran razvoj, nedvomno pomeni znatno okrepitev naprednih sil v povojni Evropi.

O glavnih smernicah obnovljene republike je v začetku tega meseca spregovoril predsednik Beneš v Brnu in na koncu ugotovil: »Vstopamo v razdobje, ki mora pomeniti našo osvoboditev polno in dosledno, materialno in duhovno, narodno, politično, socialno in zlasti gospodarsko. Gre za novi svet, novi red, novo življenje. Mi pa moramo vsak dan s svojimi deli dokazati, da nam bo uspelo, pa naj se zgodi kar hoče.«

Na prvi seji Ustavodajne narodne skupščine po imenovanju nove vlade je predsednik vlade Klement Gottwald iznesel svoj načrt za dvestoletno izgradnjo države. Predvsem je naglasil, da mora biti po ustavi ljudstvo resnično izvor vse moči, zato se bo sistem narodnih odborov okreplil. Vse, kar je dobrega za narod izhaja iz dela. Industrijska proizvodnja bo po tem načrtu na koncu leta 1948 za 10% višja od predvojne, čeprav bodo med tem že vse Nemce in Madžare izselili. Poljedelstvo bo samo krilo glavni del življenjskih potrebščin. Do konca l. 1948. bodo obnovili ali na novo zgradili vsaj

125.000 stanovanj, obenem izvedli velika javna dela na cestah, železnicah in vodnogospodarskih stavbah. Vlada bo posvetila veliko pozornost industrializaciji Slovaške, da jo dvigne na gospodarski in kulturni nivo čeških dežel. Izvedla bo zgodovinsko kolonizacijo Čehov in Slovakov po obmejnih krajih. V smislu potreb načrtnega gospodarstva bo vlada reorganizirala denarstvo. Dosedanji sistem mezd in plač bodo zamenjali z novim, ki bo upošteval delo in odgovornost pri delu, poleg strokovne izobrazbe. Socialno zavarovanje bodo izenačili v vsej državi.

V zunanji politiki se bo republika vsestransko naslonila na Sovjetsko zvezo, ker to zahtevata varnost in obstoj države. Glavna naloga čehoslovaške zunanje politike ostaja še naprej utrditev njene varnosti, ki se je po večala, ko je SZ postala njen sosed. Vlada pa bo poglobila politične, gospodarske in kulturne stike tudi z anglosaškimi državami. Vazhen doprinos k splošnemu varnostnemu sistemu Evrope sploh pa pomeni prijateljska in zavezniška pogodba z bratsko Jugoslavijo, s katero je povezana ne samo po gospodarskih interesih, temveč obstojajo med narodi obeh držav iskrene in tesne prijateljske vezi, še iz časov tuje odvisnosti. Kako živo spremlja češko in slovaško ljudstvo povojna prizadevanja Jugoslavije, dokazujejo nešteti apeli na ministre zaveznikov vesil, naj vprašanje Trsta ne komplicirajo po nepotrebnem, temveč mu priznajo pravico, da se priključi svojemu zaledju. Jugoslaviji lahko smo prepričani, da bo na mirovni konferenci ki se je pravkar pričela, naša prijateljica in zaveznica Čehoslovaška krepko podprla pravično jugoslovansko stališče v tem važnem vprašanju.

Lov na mine

V vojnem času je morje dobilo »zoba«. To so neštete mine, ki so jih vojne sile posejale po vseh morjih, da bi ovirale napredni plovbo. Računa se, da je bilo samo v Kanalu, ki loči Anglijo od Evrope, položenih preko 30.000 min vseh vrst. Te predstavljajo veliko nevarnost za plovbo med Veliko Britanijo in Evropo in mornarji jih imenujejo »zmajevi zobci«.

Polaganje min je postalo v vojnem času prava znanost. Izmišljali so si najkomplicirane metode, kako onemogočiti napredniku, da bi mine odstranil.

V Kanalu leže francoske, angleške in nemške mine različnih tipov in položene po raznih sistemih. Znamenite so n. pr. magnetne mine, ki so v začetku vojne povzročile veliko škodo zavezniskemu brodogradnji. Z brezpogojno kapitulacijo se je nemška oblast obvezala, da preda zaveznikom vse načrte o minskih poljih. Tudi so nemški minski strokovnjaki morali pomagati čistiti minska polja.

Toda čiščenje »zmajevih zob« ni lahko delo. Zaradi velikih neviht in drugih vzrokov so se mnoge mine oddrgale od svojih mrež in tavajo po morju. Te predstavljajo največjo nevarnost za parnike. Za raziskovanje in uničevanje min obstojajo posebne ladje. Kako težak in zapleten je ta posel, pa lahko sklepamo po mnenju strokovnjakov, ki trde, da bo preteklo morda dvajset let, preden bodo našli zadnje mino ali pa jo napravili neškodljivo. Poseben problem predstavljajo mine, ki jih morje izvrže na obalo. Ob nekem hudem viharju je morje n. pr. izvržilo na angleško obalo nekaj sto min. Te predstavljajo veliko nevarnost za obmorska mesta, kajti že ena sama lahko uniči celo ulico ali del pristanišča. Zaradi tega so v Angliji ustanovili posebne oddelke mornarjev, ki so se prostovoljno javili, da demontrirajo in uničijo mine. Za tako delo so seveda potrebne spretnosti in hrabra srca. Najprej je treba odstraniti z mine jeklen pokrov, da pridemo do njenega notranjega mehanizma. Nato pa sledi delikatno opravilo: odstraniti je namreč treba zelo občutljive dele, ki povzro-

čajo eksplozijo. Ko je to srečno opravljeno, tedaj se iz jeklenega minskega oklepa potegne razstrelivo, ki je spravljeno v železni škafli. Eksplozija ni nevarna, kadar smodnik ni v oklepu. Gori kakor bengalski ogenj. Dolej so na ta način uničili že na tisoče min.

DVE ZANIMIVI

4000 let staro drevo zmečka avto. — V južni Kaliforniji je padlo 3800 let staro drevo (sekvoja) na deželno cesto in zmečkalo avto s štirimi osebami. Ko je bilo to drevo še mladika, je stal človek na pragu svoje kulture. 130 človeških rodov je odlele nastopalo na zemlji in vse, kar imenujemo svetovna zgodovina, se je dogajalo v dobi, ko je drevo rastle. In to drevo ni nikakor izmišljotina ameriških časnikarskih poročevalcev. Tam rastejo drevesa, ki so do 140 metrov visoka in katerih starost se čeni na 5000 let. Dve drugi vrsti dreves pa celo prekašata sekvojo. To je 6000 let staro zmajsko drevo na Tenerifi (na Kanarskih otokih zahodno od maroške obale) in prav tako stara meksikanska vodna cipresa. A tudi pri nas se ponajajo drevesa s častiljivo starostjo, saj so dosegle ciprese starost 3000 let.

Zgodovinsko odkritje sovjetskih arheologov. Skupina arheologov zgodovinskega zavoda za raziskovanje snove kulture »Akademik Mara« se je vrnila iz pokrajine v območju Dnjestra. Sovjetskim arheologom se je posrečilo odkriti veliko vas, ki izvira še iz tripološke kulture, kakih 4 do 5000 let pred našo dobo. Za to kulturo je značilno, da je bila njena kultura že zelo visoka. Dosedaj je bil zgodovinski izvor kakor tudi razširitev tripološke kulture še uganka. Vasi, ki so jih našli na levi obali Dnjestra, kakor Nenloin, Kaamenec, Podolski in druge razjasnjujejo to vprašanje. Po veliki količini ostankov posod, ki imajo bogate okraske, je sklepati, da so v tej dobi imeli velik umetniški okus. Ekspedicija je tudi proučevala medsebojno združenje Slovanov in Skitov, kar so v najnovejšem času dognali in našli primitivna selišča, ki imajo svoj izvor že v kameni dobi. Tam na stopničastem pobočju te reke so se pred 25 tisočletji nahajala selišča primitivnih lovcev na mamute in divje konje. Na krajih teh selišč so našli mnogo predmetov in orodja iz kamena.

Pomagajte brezposelnim!

HOTEL ŠANGHAI

12

Roman

Viki Baum

Pos'oveni.

FRAN ALBRECHT

Dr. Emanuel Hain je bil židovskega rodu. Bil je velik ljubitelj glasbe, po poklicu pa zdravnik. Njegov najboljši prijatelj je bil Lilien Maks, navdušen socialist. Emanuel je rad poslušal Liliena, ko mu je govoril o svojih idejah, sam pa je bil daleč od politike. Ko je izbruhnila vojna, se je poročil z Ireno, hčerjo podpolkovnika von Stettena. Kot vojak je večkrat obiskal svojo ženo in svojega sinčka Rolanda. Po vojni so se Hainovi naselili v Grunewald. Roland je postajal čedalje lepši, toda bil je sila občutljiv, do očeta pa zelo nepristopen. V Hainovi hiši se je naselil nekdanji Emanuelov vojni tovariš Planke. Ta je imel sina Kurta, ki je študiral glasbo. V Nemčiji je mahoma nastala nova stranka — nacionalsocialistična. Emanuel je zaslutil nevarnost, njegov sin pa je postal navdušen član mladinske organizacije.

Maks Lilien se je odpovedal svoji stranki in postal komunist; toda nekega dne ga je ustrelil atentator.

Ta samomor je napolnil Rolanda z burnim in divjim navdušenjem. »To je resnično junaštvo — z lastnim življenjem je plačal,« je vzkliznil. »Zdaj bomo pokazali judom!« Stal je med okenskim okvirom in se črtal proti zasneženemu vrtu ter dvignil roke kot krič. Emanuel je, tpečemu in razbolčemu zaradi izgube najdražjega prijatelja, segla ledeno mrzla groza v nagloblje jedro njegovega srca. Roland, ki je bil občutljiv, je opazil, kako je oče prebledel. »Oprostite,« je rekel z lahno vljudnostjo. »Pozabil sem, da si imel Liliena rad. Razumel tega nisem nikoli.«

— Mi sami smo ljudje, jaz popolnoma in ti napol, je hotel Emanuel reči. Odprl je usta in ni spravil tega iz sebe. Irena mu je stopila za hrbet in mu položila roke na rame, kot da mu hoče preprečiti. Odločilni trenutek je šel mimo, zamujen in zapravljen, nepreklicno. Iz šoferjevega stanovanja se je čulo, kako igra Kurt klavir. Chopinovo Polonezo, slovesno, nezno.

»Domače naloge moraš še spisati, Roland,« je rekla Irena. Roland je živžgaje odšel iz sobe.

Kmalu potem, ko so prišli nacionalsocialisti na oblast, je odločil doktor Hain svoje mesto kot šef kirurškega oddelka Šarlotine bolnice. Ni čakal, da bi ga posebna odredba prisilila v to. Imel je dobro privatno prakso in v bolnico so ga še zmerom prav tako klicali h kakim posebno težkim operacijam. V hiši se je spremenilo to in ono. Ozračje je postalo drugačno, samotnejše, bolj zaprto, preplašeno in polno žalitev. Roland je hodil ves mesec med vsem tem, veliko preveč ukvarjajoč se seboj, da bi kaj opazil. Po cestah topot korakajočih združenj, v radiu strastni glasovi vodij, praporci, zastave, strankina znamenja, glasno navdušenje in tajna kritika. Doktor Hain je imel občutek kakor plesalec na vrvi, kadar koli je sedel za mizo svojemu sinu naproti. Prvič je imel Roland nekaj, kar ga je resno zadevalo. Vojda njegove mladinske skupine, Erhardt Gerhardt, je prišel včasih v hišo, tenak človek z dolgimi lasmi. »Ta Gerhardt visi na našem fantu kakor pes,« je rekla Irena. »Kako misliš to?« je vprašal Emanuel vznemirjeno, težko, da je bilo še kaj, kar ga ne bi vznemirjalo. »Sama ne vem — nekaj tako pasjaga ima, če pogleda Rolanda,« je rekla Irena.

Neki večer v juniju so pogrešili Rolanda pri večerji. »Kje je fant?« je vprašal doktor. »S tremi drugimi fanti je odšel z doma,« je rekla Irena. »Kdaj pride domov?« je vprašal spet doktor. Ta dan je ležal nek poseben nemir v zraku. »Ne vem; neko zborovanje imajo ali nekaj podobnega. Kar jej, Mani,« je rekla Irena. »Roland je že odrasel fant, ne moreš mu predpisovati njegovega urnika.«

To je res, je pomislil Emanuel. »Nemara dobimo nevihto,« je rekel še. Odrinil je krožnik od sebe in si prižgal cigareto. Roka mu je trepetala, Roland ni prišel domov. Ponoči je oče dvakrat vstal in stopil v Rolandovo sobo. Svetilke niso gorele, postelja je bila nedotaknjena. Zatisnil ni oči in se posmeheval samemu sebi. Roland je doživel svoje prvo pustolovstvo, je pomislil. Prvič je šel s kakim dekletom. Roland je bil že skoraj dvajset let star in se ni še nikoli ozrl po dekletu. Nemara je odtod prihajal tisti svojevrstni lesk njegove narave, ki je pritezal vse ljudi, ta nedotaknjeno in nedotakljivost. Doktor je skušal zaspati. Zjutraj ga čaka težka operacija, možganski tumor, potreboval bo svoje živce in svoj mir.

Preden je odšel z doma, je stopil v šoferjevo stanovanje. Mati Planke je z opravičevanjem obrisala stol, on pa ni sedel. »S Kurtom moram govoriti,« je rekel kratko in stopil k fantovi postelji.

»Roland je odšel s tremi fanti iz mladinske organizacije in ga še zdaj ni domov,« je rekel doktor Hain. »Veš nemara ti, za kaj gre?«

Kurt je bil mahoma buden in se takoj nesorazmerno zresnil. »Takoj pojdem gledat, kje je,« je rekel in že vrgel odeje s sebe. »Telefoniraj mi v bolnico, kaj je,« je rekel doktor, nekoliko pomirjen po Kurtovi pripravljenosti in hkrati vznemirjen radi njegove resnosti.

Proti večeru je prišel Kurt z obvestilom, da nihče pri Rolandovi skupini ne ve, kje je. »Upajmo, da ni v kakšni zvezi z Gerhardtom,« je pristavil iz lastnih misli.

»Kako z Gerhardtom?« je vprašala Irena.

»Imela sta nek nastop, Roland in Gerhardt,« je rekel Kurt suho.

Nastal je molk.

»No, zdaj pa moram iti,« je rekel Kurt.

»Lahko noč. Pa hvala,« je rekel doktor.

En dan, dva dneva, tri dni. Listi so prinesli zdaj obširna poročila o dogodkih tridesetega junija. Izšli so sezname usmrčenih. Za zaklenjenimi vrati so šušljali o stotinah več, ki so bili kaznovani ali umorjeni. Sivi oblaki s kosirninimi robovi so romali nad mestom, drevje na vrtu je zdajci zašumelo in nato spet onemelo. Kurt se je v šoferjevem stanovanju vadil na klavirju. »Saj to je kakor Sodoma in Gomora, gospod doktor, pri moji duši,« je rekel Henrik Planke, ki je bil liste.

Tretji dan je prišla Irena s klobukom in rokavicami v sobo. »Jaz ne vzdržim več,« je rekla in se še zmerom skušala smehljati. »Malo moram na zrak.«

»Kam?« je vprašala Emanuel.

»Nikamor — nemara k Brandtovi —« je odgovorila. Brandt je bil oddaljen sorodnik Stettnovih, državni pravdnik pod novim režimom. Irena ga ni mogla trepti, to je doktor vedel. Sedel je nazaj k oknu in se zastirnil na vrt, ki se je počasi mračil. Pozvonil je telefon in eden njegovih klientov ga je prosil, naj pride. Zelodčni krči, nečloveške bolečine. Doktor Hain je bil malone hvaležen za to, da so ga iztrgali iz misli. Zdaj je pričelo deževati, težke kaplje so padale in dišalo je po suhem prahu.

»Vozite hitro, Planke,« je rekel, ko je prihajal od bolniškega obiska. Bilo mu je, ko da je prišel Roland med tem domov, vesel in zdrav, tako da je bil ves strah samo nekaj smešnega.

»Je kdo prišel?« je vprašal med vrati.

»Dva mlada gospoda sta prinesla neki paket. Položila sta ga v sobo mladega gospoda,« je rekla služkinja in si obrisala roke v predpasnik. Emanuel je hitro odšel v sobo svojega sina. Tam je bila tema in napravil je luč. Na Rolandovi postelji je ležala vreča. Vreča je bila mokra od dežja, dolga, velika, temnorjava. Še preden se je doktor dotaknil vreče, je vedel, kaj je v nji. Soba se je zamajala z njim in se spet pomirila. Stopal je počasi proti postelji. Prijel je za vrečo. To, kar je bilo v nji, je bilo ohlapno, še mlačno, bil je Roland.

Prešlo je nekaj minut, o katerih ni Emanuel vedel ničesar. Videl je veliko mrtvih, na tisoče, v vojni, na stotine v bolnici, rezal je brez trepetu v živo meso. Napel je vse sile, Ničesar ni mogel misliti, to je bilo veliko olajšanje. Motal je telo svojega sina iz vreče in ga preiskal. Ni še nastopil rigor mortis. Našel je rano na glavi; s topim predmetom, nemara s kolom, je bila prebita lobanja. Telo je bilo polno prog in črnjavk. Obraz je bil videti ošaben, nalahno začuden. Doktor Hain je umil telo, zatisnil otrple oči, si otrl roke. Kakor báznež se je zazdel samemu sebi. Poiskal je rjuho in jo razgrnil čez mrtveca. Jaz sem kriv tega, je pomislil. Moja krivda, moja krivda. Ugasnil je luč. Kajti bela rjuha je bila veliko prebela. V temi je sedel kraj postelje, na kateri je postajal njegov sin polagoma mrzel in trd.

Najstrašnejše potem je bilo to, da je hotela imeti Irena vse luči prižgane, dan in noč.

»Saj veš, da se boji teme,« je govorila zmerom znova. Ni joku in tudi ni očitala, vendar pa tudi sama ni sprejemala tolažbe. Marsikateri trenutek je pomislil, da jo bo zlomilo. A bila je iz take snovi, ki se ne razdrobi.

Najin sin Roland je v starosti devetnajstih let umrl kot žrtev nesreče, je stalo v osmrtnici. Nobene obtožnice ni bilo, nobene sodbe. Moja krivda, moja krivda, je mislil doktor, moja krivda.

Teden dni kasneje je policija preiskala hišo in spet teden dni kasneje je telefoniral Ireni Brandt, ki je bil oddaljen sorodnik in ljubljenelec novega režima.

»Prišla je ovadba, da se je vaš mož izražal v državi sovražnem smislu in da je njegova hiša v splošnem gnezdo vstaških podvigov. Pojutranjem* bo zaslisan pri Gestapo. Saj veste, kaj to pomeni. Vam na ljubo vam dajem to svarilo,« je rekel državni pravdnik in odložil slušalko, še preden je mogla Irena kaj odvrniti. Odsla je v družinsko sobo, kjer je stal Emanuel s svojo violino ob oknu in skušal igrati, da ne bi zblaznel.

»Hitro si moraš zaviti nekaj malenkosti in oditi čez mejo,« je rekla. Doktor je držal še lok na strunah, zadnji ton se i zdobil s smešno prasko.

»Čez mejo? Kam? In zakaj?«

»Brandt nas je posvaril, Gestapo. To se pravi: ječa. Nočem, da bi še tebe ubili,« je rekla Irena, sluhati je bilo skoraj otroško. Emanuel je za minuto premišljeval.

»Dobro,« je rekel naposled in vstal. »Pojdeš z menoj?« je vprašal. »Najina potna lista sta v redu,«

KULTURA

Jezik - najdražja dota

Letos o binokostih je minilo sto dvanajst let, odkar je poznejši škof lavantinski Anton Martin Slomšek, govoril koroškim Slovincem med drugim tudi te-le znamenite besede o materinem jeziku:

»Zalosten in dolgočasen bi bil svet, ko bi govorili vsi ljudje isti jezik. Bog bi prav tako lahko dal vsem ljudem en jezik v govorjenju, kakor je dal apostolom, da so govorili v vseh jezikih. A božja modrost tega ni storila. Sv. Duh je na binokostni praznik posvetil vse jezike zato, da s hvaležnim srcem spoštuje vsak svojega, da daje zanj Bogu spodobno čast in hvalo. Med vsemi jeziki mora biti Slovincem naš materin jezik najdražji.

Kdor svoj materin jezik zavrtje ter ga pozabi in zapusti, je podoben zmedenemu pijancu, ki zlato v prah potepta in ne ve, kakšno škodo si dela. Slovenski starši, ki znajo slovensko, pa svojih otrok slovenskega jezika ne uče, so ne-hvaležni hišniki, ki napravijo otrokom drago domačo reč, slovenski jezik, ki so jim ga izročili njihovi dedje. Takí očetje in matere so podobni slabim gospodarjem, ki prodajo svoje očetno gospodarstvo, kupujejo druge hiše, a pridejo slednjči večidel na beraško palico.

Kar je oče dobrega prejel od svojih staršev, mora zapustiti svojemu sinu; kar se je mati hvale-vrednega naučila od svoje matere, bo zapustila tudi svoji hčeri. Materin jezik je najdražja dota, ki smo jo dobili od svojih staršev. Skrbno smo ga dolžni ohraniti, olupšati in svojim m'ajšim zapustiti.

Kdor svoj materin jezik pozabi, malopridno zakopije svoj talent; Bog ga bo nekoč terjat zanj in vsi zaničevalci svojega jezika bodo vrženi ven v terno.

Te besede, ki jih je l. 1834 govoril eden največjih buditeljev narodne zavesti med Slovinci v takratni dobi, posebno med koroškimi in štajerskimi, nas nazorno prepričujejo o tem, kakšna velika vrednota je materin jezik ne le za posameznika, temveč za ves narod. Jezik je resda najprej tisto neprecenljivo sredstvo, ki nam omogoča, da se sporazumemo z ljudmi okoli sebe, da jim sporočimo to, kar mislimo in čutimo. Kaj želimo in česa se bojimo, česa se veselimo in kaj nas žalosti. Kako nesrečen je človek, ki iz katerega koli razloga ne zna ali pa ne more govoriti ter razodeli tisto, kar ima na srcu.

Vendarle pa nam jezik ni dan samo zato, da se ljudje sporazumevajo drug z drugim, ampak je predvsem izraz našega duševnega življenja. Materin jezik nam odkriva svet v nas in izven nas, on je — bi lahko rekli — posrednik med človekom in človekom, pa tudi med človekom in stvarmi. Jezik je tako sestavni del našega bitja, naše duše in zato nam je drag in ljub.

Materin jezik pa je še prav posebno velika, dragocena vrednota zato, ker tvori najmočnejšo vez med ljudmi istega naroda. Jezik je tisti, ki nas Slovence najtesneje druži v veliko, nedeljivo celoto, in sicer ne le tiste, ki prebivamo na naši slovenski zemlji, ampak tudi vse one, ki prebivajo v tujini. Zato vsak narod tako spoštuje in ljubi svoj jezik ter ga je, ako je v nevarnosti, pripravljen tudi braniti. Tako dela vsak narod, ki se zaveda, da pomeni izguba materinega jezika zanj — narodno smrt.

Jezik, smo rekli, ni samo občilo, a tudi ne samo izraz dušev-

nega življenja poedincea, ampak je hkrati tisto, brez česar bi ne bilo ne narodnega napredka, ne kulture, ne zgodovine. Jezik — je zapisal pokojni profesor dr. Ivan Prijatelj v svoji knjigi »Borba za individualnost slovenskega književnega jezika« — jezik, n. pr. je duševna zakladnica, tvoreča ponos slehernega naroda. Da govorimo v jeziku, ki so vanj položili svoje najboljši duhovi kakor Trubar, Vodnik, Preseren, Levstik, Askerc, Zupančič itd., to daje naši besedi polet, pogum in samozavest. Jezik je naš paladij, naša svetinja, tudi zato, ker je v njem bila od pamtiveka naša celokupnost, samobitnost in svoboda. Pesnik Simon Jenko je v uri malodušja zapel obupa-polno, žalostno pesem slovenske zgodovine:

V zlatih črkah v zgodovini se bero narodov čini; le od našega ni glasa iz prejšnjega ne zdanj'ga šasa.

Toda mi mu ne moremo pritr-diti. Res, če pomislimo na težke dni, ki jih je moral preživeti naš narod, na vse krivice in stiske, ki jih je moral in jih še mora prestajati pod tujci, tedaj so upravičene Jenkove besede, češ da

to povest je domovine, kako rod za rodom gine.

Toda če kljub temu danes smo in hočemo biti, je to dokaz, da je slovenska zgodovina vendarle častna, ker je zgodovina velikega in dolgega odpora proti mo-gočni tuji sili, ki je našemu narodu stoletja in stoletja stregla po življenju. In ni pretirano reči da je bil naš največji in najboljši zaščitnik v tem boju prav naš materin jezik. To je bila dota, ki so nam jo izročili naši davni predniki, in to njihovo izročilo nas je vodilo skozi stoletja in nas ohranilo do današnjih dni. Tam do desetega, devetega stoletja nam govori beseda brižinskih spomenikov, to je najstarejših ohranje-nih zapiskov slovenskega jezika, beseda, ki je še danes domača vsem Slovincem. In iz dežele, v kateri je tekla zibelka vsega slo-venstva, iz Koroške, nam done na ušesa besede »Bog vas sprejmi, kraljeva Venera, s katerimi je v 13. stoletju tuji vojvoda na sloven-ski zemlji po slovensko pozdravil tujega viteza in pesnika Ulrika Lichtensteinskega. Odkar je nasto-pil v 16. stoletju Primož Trubar, oče slovenske književnosti, ki je — po Slomškovih besedah v Askerc-jevi »Slovenski legendi«:

»v jeziku premilem on prvi od vseh, o. tujte, nam knjige je pisal.«

Od tedaj pa so vsi naši veliki možje opozarjali predvsem na je-zik kot izhodišče, na katerem naj sloni vse naše narodno delo. Ta-ko nas na začetku našega narod-nega preporoda v drugi polovici 18. stoletja opominja Marko Pohlin: »Ne sramujmo se svojega materinega jezika, ljubi rojak! Ta jezik ni tako slab, kakor mi-slite.« To je bilo tedaj, ko je vse povsod pri nas, v uradu, v šoli, v mestu zmagovala edinole nem-ščina, jezik naših gospodarjev in tlačiteljev, in ta klic se je poslej razgorel v plamen ljubezni do rodnega jezika.

(Dalje prihodnjč)

Naročite se na
Ljudski tednik

GOSPODARSTVO

Odstavljanje in reja telet

Če hočemo imeti lepo in donosno govejo živino, moramo vso pažnjo posvetiti teletu že takoj po otežitvi. Nikakor ne smemo podcenjevati dejstva, da je odvisno od razvoja teleta že v prvih dneh njegovega življenja, kakšen donos (dobiček) bomo imeli od bodoče krave ali vola. Takoj po otežitvi se moramo odločiti, seveda upoštevajoč vse vrline matere, če bo teleta za rejo ali pa ne.

Paziti moramo, da pri ločitvi teleta od matere, da ne storimo velikih napak. Radg se pripeti, da se zaradi nepravilnega ravnanja vname popok, nakar prizadete teleta ni več za rabo. Če rabiš pri operaciji škarije ali kakršnokoli rezilo, naj bo to čisto in razkuženo. Najboljše je, da pretrgaš žile z razkuženimi rokami in s prištrizenimi nohti. Vsaka krava očisti (oblizuje) svoje tele takoj po storitvi. Če slučajno (to se zgodi pri mladih kravah) krava tega ne stori, jo lahko na to prisilimo na ta način, da teleta potrosimo s peščico soli ali pa z otrobi. Naši kmetje imajo to slabo navado, da odmolzejo kravam prvo mleko (mleziwo). To je zelo napadno in škodljivo dejanje. Mleziwo ima to lastnost, da očisti telčku želodec od nesnage (klejasto blato), katero prinese živinca s seboj na svet. Večkrat se zgodi, da se navzile sesanju prvega mleka teleta ne očisti. V takih slučajih vlijemo telčku v gobec nekoliko stolčenega in skuhanega lanenega semena, kateremu primesamo 20 gr. grenke soli (sale amaro). Zelo koristen je v tem slučaju tudi klistir z milnico in kamiličnim čajem.

Pri prvem dojenju pazi, da se teleta ne prenasasa, posebno pri tistih kravah, ki imajo že prvi dan veliko mleka. Teleta naj dobijo v prvih dneh le manjšo količino mleka. Količina mleka se tekom 6-7 dni poveča, kar ugodno vpliva na tek in s tem v zvezi na nadaljnji razvoj teleta. Paziti pa moramo na to, da se po sesanju kravo do čistega izmolze. Pri prvem dojenju ne smemo nikdar uporabiti sile, pač pa imejmo s telčkom potrpljenje, ker drugače postane trmasto. Tudi v bodoče se pri spuščanju k dojenju ne potegujemo z njim, držeč ga na veržici, ampak naj gre svobodno k materi. Tudi za odstranjevanje telčka od matere ne smemo uporabiti grobo sile. To so na videz malo važne podrobnosti, toda v praksi so velikega pomena za pravičen odgoj mlade živine.

Čim bolj telček odrasča, tem manjkrat na dan se prepušča. Takoj po telitvi se teleta prepušča petkrat na dan, po 14 dneh štirikrat, pozneje pa tri do dvakrat na dan.

Doba dojenja pod kravo naj traja za plemensko živino poldrugi mesec, medtem ko naj bo druga polovica doba odstavljanja, tako da se v starosti treh mesecev teletu mleko popolnoma odvzame. Teletu moramo podajati vedno le čisto naravno mleko, nikakor ne z drugimi zmesmi, še manj pa z vodo pomešano. Nekateri živinorejci grešijo v tem, da v zmanjšano količino mleka kot nadomestek mešajo vodo in na ta način varajo telčka, da spije večjo količino vode kot jo zahteva njegov organizem. Posledice so, da postane žival vampasta in da se mu naježi dlaka. Telček mora imeti na razpolago vodo, vendar pa nikdar pomešano, tudi ne ob času dojenja.

Za prehrano telet po odstavitvi si moramo pripraviti dobre suhe krme. Najbolj prikladna krma za mlado žival je otava. Odstavljajoči mladi živali smemo pokladati tudi nekoliko zelene krme (najboljše je detelja), toda le majhno količino, upoštevajoč dejstvo, da preobilica zaužite trave povzroča rast trebuha in dlake. Vampastemu teletu se navadno zlekne hrbtnica in upadejo rebra (velika količina neprebavljene in težke klaje vleče k tlom hrbtnice). Tudi količina hranilnih snovi, ki se nahajajo v travi, ne odgovarja življenjskim zahtevam mlade živali.

Nad vse važna je uporaba močnih krmil pri prehrani mlade

živine. Brez teh si ne moremo pomisliti pravilnega postopanja pri odstavljanju telet. Nikdar ne smemo štediti s tropinami in otrobi v pripravljanih dnevnih obrokih za odstavljenе telčke. Umevno je, da se moramo tudi tukaj držati določene mere. V začetku so priporočljivi pšenični otrobi, katere žival lahko prebavi; polagoma pa se počne dodajati še ovseni zdrob in kotuzno moko.

V času odstavljanja spuščaj teleta

dnevno na dvorišče, da se naužije svežega zraka in da se nekoliko pregiblje. Ni potrebno telčka voditi po dvorišču na verigi in se z njim potezati. Teleta naj se svobodno preskače, brez strahu da se bo kam zaletelo. Kot je bilo že omenjeno, ne smemo pozabiti na vzgojo, upoštevajoč, da se da mlado živinca naučiti česar koli hočemo; naravno, da želimo imeti krotko in dresirano živino.

Prosen Josip

O gojitvi repe

Pri nas na Primorskem nimamo dovolj zemlje in še tisto, ki jo imamo, je revna. Kaj sledi iz tega? Da moramo vpreči vse sile, da izrabimo iz te revne zemlje čim več nje hranilne moči. Naše njive ne smejo ostati neobdelane in neposejane. Pri neobdelani in zanemarjeni njivi imamo dvojno škodo: predvsem izgubimo na pridelkih; neobdelane njive pa postanejo čez zimo zbite, tako da do njih nimata pristopa ne voda ne zrak in kar je še najbolj važno: plevelne rastline, ki se razrasejo po njivah, črpajo zemlji vlago in hranilne snovi. Naši kmetje morajo polagati večjo važnost postrojni setvi. Najbolj donosna postrojna setev pri nas je — repa.

Repa nam daje predvsem zdravo in okusno jed, naj jo uživamo v svežem sladkem stanju ali pa skisano. V zimskem času, ko kmet večkrat nima druge krme za živino ko slamo in seno, pride v poštev repa kot izreden dodatek k suhi krmi. Posebno ugodno vpliva na mlečnost krav, pa tudi za prehrano prašičev je večkrat ne nadomestljiva. Repa uspeva izvrstno povsod pri nas na Primorskem, če ima le dovolj vlage. Imamo več vrst repe. Pri nas je najbolj udomačena in cenjena ploščata repa. Po nekaterih krajih sejejo okroglo in dolgo repo. Omeniti pa moramo, da se repa prav lahko izrodi, če pride v drugo zemljo in podnebje. Iz okrogle se razvije ploščata ali pa obratno. Z zbiranjem najlepših in najboljših ko-

renin pridemo lahko do vrste, ki zemlji najbolj odgovarja.

Repa sejejo na brazdo ali pa po zitu (strniščna repa). Prezgodaj sejana repa se večkrat ne obnese; postane lesena, neokusna in puhla. Repa zahteva gnojno zemljo. Najbolj ji odgovarja dobro zrel hlevski gnoj. Od umetnih gnojil je najbolj priporočljiva Kalijeva sol (na 1000 m² 20 kg). Če nimamo na razpolago gnoja ali gnojnice, lahko uporabimo na 1000 m² 20 kg superfosfata in 10-15 kg čiliskega solitra.

Sejemo repa na brazdo ali pa pod ujo; to zavisi od strukture zemlje. Za bolj pravilno razdelitev semen moramo pred setvijo določeno količino semen premešati z drobnim in suho zemljo ali s presejanim peskom. Na 1000 m² se uporabi 20 dkg (0,20 kg) semen.

Kakor hitro repa obrase, jo moramo razredčiti. Odstranijo se vse pregosto vzrastle rastline, a zemljo okoli preostalih rastlin moramo zrahljati. Večina naših kmetov navadno repe od setve do obiranja ne vidi. To ni prav, kajti tudi repa spada med kulturne rastline in potrebno je, da jo vsaj malo negujemo. Če želimo priti do večjega pridelka, jo moramo 2-3 krat okopati. Repa je zrela, kakor hitro začne perje rumeneti. Obiramo repo ob suhem vremenu in spravljamo jo, ko se dobro posuši. Na 1000 m² se pridelata do 250 q repe. Tudi repno perje je dobra hrana, posebno za prašiče.

Dr. F. J.

Kmetijski svetovalec odgovarja

Vprašanje: Hotela bi zvedeti kaj podrobnosti o gojitvi — fuksij. Te okrasne rastline gojim namreč v loncih že mnogo let, toda opažam, da iz leta v leto nekam pešajo ter tako izgubljajo na lepoti. (Marija — S. Trst)

Odgovor: Fuksija spada med naše nekdanje najbolj razširjene okrasne (ornamentalne) rastline. Danes na žalost se gojitev fuksij zanemarija in po nekaterih krajih se sploh več ne gojijo. To nemarnost ne moremo na noben način opravičiti, dokler vidimo po naših oknih in balkonih daleč manj vredne okrasne rastline kot je fuksija.

Fuksija se goji normalno v loncih. Goji se na pol zasenčenih mestih. Pozimi se shranijo v ne premrzlih sobah. Najboljša zemlja za fuksije je sestavljena takole: 3/5 črne gozdne zemlje, 1/5 popolnoma zrelega gnoja in 1/5 po možnosti morskega ali navadnega drobnega peska. Fuksije se presa-juje v lonce takoj spomladi. Ostarele nadomeščamo z mlajšimi, ki smo jih odgojili iz mladih poganjkov. Čez poletje, posebno ob vročih in suhih dneh, ne smemo pozabiti na zalivanje rastlin. V pozni jeseni moramo rastline, preden jih shranimo, obrezati, t.j. skrajšati moramo na nekaj centimetrov vse enotne poganjke.

Vprašanje: Imam pred hišo več oleandrov, ki se ne razvijajo po moji želji. Obenem je drevesni lub okužen z neko golaznijo. Napadeno mesto so posuta z nekakšnimi pokroveci, ki so podobni polovici poprovega zrna. Kako gnojiti oleandre in kakšen pripomoček je proti omenjenim škodljivcem? A. M. Kozina.

Odgovor: Oleander izvira iz toplih krajev in zato zahteva pri nas posebno nego. Pomnožuje se s potaknjenci. Marca meseca odrežemo od stbla močne in zdrave enoletne poganjke ter jih vsadimo v lončke, napolnjene z ilovnato, s peskom pomešano zemljo. Rastline zahtevajo za pravilen razvoj enakomerno vlago in gorkoto. Ko se do dobra ukoreninijo (v nekaj mesecih), jih presadimo v večje lonce, zabojce ali sodčke. Naj se takoj od začetka vedno bolj privajajo soncu in zraku. Poganjke lahko odga-

jamo v temi, z vodo napolnjeni steklenici, ki jo hranimo v topli sobi. Ko poganjek razvije korenine, ga na rahlo izvlečemo iz steklenice, korenine pomočimo v redko mešanico (kašo), narejeno iz kravjeka, in potem rastlino posadimo v lonce ali na gredo. Oleander zahteva gnojno, s peskom pomešano zemljo. Dobro uspeva le na soncu. Dobro je oleander večkrat zagnojiti z gnojnico in v vročem poletnem času (vedno le zvečer ali zgodaj zjutraj) vsak teden z vodo zalivati. Jeseni moramo o pravem času oleandre spraviti v zavetje. Pozimi zahtevajo malo vode, suh in zračen kraj, kjer toplina ne sme biti pod ničlo in ne nad 10° C. Presajamo oleandre zgodaj spomladi, preden poženejo nove poganjke. Boazen, ki jo omenjaš, je kapar. Omenjeni pokroveci na lubju so posušene samice, pod katerimi se nahajajo jajčka. Iz jajc se izveljejo črvički, ki se hranijo z rastlinskim sokom.

Kaparje pobijamo s trdo krtačo in namažemo z 2% raztopino tobačnega izvlečka in milnice ali z milnico in petrolejem.

Vprašanje: Hotel bi zvedeti od kmetijskega svetovalca-čebelarja, nekaj nasvetov ob priliki čebelar-ske »žetve«. Posebno začetniki večkrat grešimo pri »vrcanju« medu. (A. R. — Postojna)

Odgovor: Točenje (vrcanje) medu je resna stvar in najtežavnejše čebelarsko opravilo in prav zato zahteva velike previdnosti. Zelo moramo biti previdni posebno pri ometanju čebel. To opravilo naj opravi le čebelar sam in to izkušeno. Z ometanjem moramo pričeti že v zgodnjih jutranjih urah. V soparnem času moramo s delom prestat. Ko odstranimo čebele z okvirjev, moramo v posebnem prostoru začeti s točenjem. Točilo ni igrača in zato, naj ga ima v rokah vedno le resna oseba, nikdar ne otroci, kajti ti lahko napravijo več škodo kot korist. Pred točenjem je zelo važno, da se pravilno odstranijo celinski pokroveci, pri tem morajo posnemati vilice drseti tik pod pokrovec. Paziti moramo, da čim manj poškodujemo celice. Iztočeno satovje moramo vrniti družinam šele zvečer ali vsaj v poznih popoldanskih urah, ko so se čebele v panju umirile. Zelo nevarna in grda navada je pustiti čebele, da ližejo posodo in čebelarsko orodje. To dejanje vzbuja v čebelah roparski čut. Čebele izgubijo veselje do dela in škoda, ki jo trpi čebelar, je nepopravljiva.

Vprašanje: Krompirjeve njive nam je letos napadla ličinka (črv) majskega hrošča (keber). Ogrožen je po nekaterih njivah celoten pridelok. Kako uničiti ali vsaj omejiti škodo? (Mirko J. — Golac)

Odgovor: Rjavi ali majski hrošč (keber) nastopa v veliki množini v »hroščevih« letih. Objeda listje raznega drevoja, zlasti hrasta, vrbe, topola, divjega kostanja in drugih dreves, katere več jih izje do golega. Hroščeva samica izleže po paritvi po njivah in travnikih veliko količino jajčec, iz katerih se zležejo, na žalost vsem kmetom, dobro znani črvi (ličinke). Ličinke ostanejo v zemlji 3 leta, kjer izjedajo vse, kar jim pride pod zob. Škoda, ki jo povzročajo črvi, posebno na krompirju, je ogromna. Sporočajo nam iz Brkinov in več vasi po Ciceriji, da so letos pod enim samim grmom krompirja našli 20 in še več ličink. Kako uničevati tega škodljivca? Zal, nimamo posebnih sredstev, da bi prišli temu uničevalcu do živega. Edino oroporočljivo in uspešno sredstvo je obiranje ličink in hroščev, ko zležejo v »hroščevem« letu iz zemlje. Pri močno prizadetih njivah ne smemo preveč časa čakati s kopanjem krompirja, kajti pri kopanju uničujemo največ tega mrčesa. Prekopano njivo še enkrat plitvo izorjemo, tako da pride čim več škodljivcev na površje. Te kar direktno uničujemo ali pa jih puščajmo nekaj časa na soncu. Sončna toplota jih v četr uri umori.

Ustvarjanje rastlin in živali

V naravi so se ustvarjale nove vrste rastlin in živali v teku milijonov in milijonov let. Ljudje so ustvarjanje živih bitij na zemlji vpospešili: v nekaj tisočletjih so ustvarili vso raznoliko množico svojih domačih živali in rastlin.

Iz velikanskih zalog prirode so jemali šape, glave, trupe, stebila, liste, plodove in jih na razne načine sestavljali.

Zato imamo na zemlji toliko vrst pšenice, ječmena, hrušk, jabolk, krav, psov in konj.

Samó psov imamo več sto pasem. Imamo pritlikave pse, ki jih lahko vtaknemo v žep in psevelikane, ki so skoraj tako visoki kakor konji. Imamo dobro odele pse, kosmate in pa gole pse, ki so skoraj brez dlake. Ena vrsta psov ima dolg gobec, druga okroglega, ena je podobna volku, druga lisici, tretja opici.

In koliko pasem imamo pri konjih, ovcah, govedu!

Vse te pasme so nastale iz nekdanjih divjih pasem z izborom in s križanjem.

In to delo se vrši vedno hitreje.

V prejšnjih časih so urejali ljudje nove pasme kar na slepo, ne da bi bili razumeli, kako in zakaj se podedujejo svojstva od pokolenja do pokolenja.

Dogajalo se je, da je bilo delo celih desetletij zastoj: vzgo-

jene rastline ali zrejene živali so nenadoma v nekem pokolenju nehale biti podobne svojim očetom in materam ter so postale podobne praprababam in prapradedom, kakor da ne bi bilo nobenega križanja pasem, in ljudje niso mogli razumeti, zakaj se je to zgodilo. Dogajalo se je, da se je križanje zdaj posrečilo, zdaj pa izjalovilo. Neuspeli so si slediti drug za drugim. Od tisočih živinorejcev in sadjarjev, ki so imeli smolo, je prišel eden s srečno roko. Človek mora imeti poseben čut, kakor sta ga imela Mičurin in znani ameriški sadjar Burbank, da ne zaboli. Biti mora posebno vztrajen, da se vbada leto za letom z eno in isto nalogo.

Delo je šlo hitreje izpod rok, odkar je prišla gojiteljem rastlin in rejcem živali na pomoč znanost. Človek bi mislil, da je podobnost med sorodniki čisto preprosta reč. A šele v zadnjem času začinjajo ljudje razumevati, kako preide do te podobnosti, in kako je mogoče nanjo vplivati.

V ducatih laboratorijev in na sto in sto poskusnih postajah proučujejo učenjaki zakone dednosti.

Na najrazličnejše načine križajo vse mogoče pasme in živali ter skrbno zapisujejo njihova svojstva. Dolga leta vodijo rodovnike kaknega znamenitega konjskega rodu. Z velikansko pazljivostjo

proučujejo rodovnik graha, kakor da ne gre za navaden grah, marveč za kakega cesarja Graha.

Pa so učenjaki že kaj dognali?

Da, nekaj že vedo. A treba bo še mnogo opazovanja in poskusov, da si bomo do konca razjasnili zakone dednosti, da bomo dokončno razumeli preprosto stvar, zakaj so otroci podobni staršem, vnuki babicam in dedom, nečaki stricem in tetam.

Poglavitna težava pri proučevanju zakonov dednosti tiči v okolnosti, da zahteva tako proučevanje dolgih razdobj.

Za tri pokolenja pšenice so potrebna tri leta. Za tri pokolenja konj — za konja — deda, konja — očeta in konja — vnuka — treba devet, včasih pa celo dvajset let.

Iz knjige „Priroda in ljudje“ od Iljina.

S Titom v borbi — zmaga, s Titom v miru — obnova!

ŽENSKI KOTIČEK ŽENA IN ŠPORT

Ko se je pred pol stoletja na naših ulicah pojavila prva žena na kolesu, so časopisi ogorčeno obsodili ta dogodek, češ žena na kolesu je karikatura svojega spola in prava ironija vsake ženske gracije. Podobnih obsodb so bile deležne tudi pionirke na drugih področjih športa.

Danes pa, ko zahteva življenje od žene marsikaj drugega kakor pred pol stoletja, žene na kolesu nihče več niti ne zapazi, kje da bi se kdo zgražal nad njo!

Kakor od moških tako zahteva napredek civilizacije tudi od premožnih žena nena ravno življenje: sedenje po šolah in pisarnah, enolično delo v tovarnah. Za protitež temu življenju je začutila tudi žena potrebo po naravnem in svobodnem gibanju in začela gojiti najrazličnejše panoge športa.

Sledila so obsežna razpravljanja o tem, katere panoge športa so za ženo koristne, katere škodljive. Danes, po tolikih letih izkustva in proučevanja, so si zdravniki in drugi strokovnjaki edini v zaključku, da v bistvu ni škodljiv nobeden športov kar so si jih ženske izbrale; gre samo za pravilno in nepretrgano izvajanje. Vobče so najbolj priporočljive tiste panoge, ki zajamejo vse telo in ki jih lahko izvajamo na prostem.

Gibi iz prostih vaj

so najenostavnejša panoga športa. Te lahko izvaja vsaka žena sama v sobi (najbolje zjutraj ob odprtem oknu). Gibi prostih vaj tvorijo temelj za vse druge panoge. Njihov smoter je oblikovanje telesa ter pridobitev smisla za pravilno gibanje. Največja napaka civiliziranega človeka so trdi členci in krčevito napete mišice. S pravilnimi prostimi vajami dosežemo gibčnost členkov in sproščanje mišic kar ima za posledico obvarovanje pred nepotrebnimi izrabljanjem telesnih energij in s tem v zvezi dosego popolne duševne sprostitve. Če izvajamo gibe prostih vaj s spremljevanjem glasbe, je uspeh še bolj zagotovljen.

Vaje na orodju

so težje in pospešujejo predvsem spretnost, gibčnost in moč. Orodje tvorijo lahko zapreke na katero je treba splezati, preko katere je treba zlesti ki jo moramo prekoračiti ali se pod njo splaziti. Take vaje zahtevajo mnogo trdnje volje in samopremagovanja, vzgajajo pa pogum in vero vase.

Malokatera panoga športa ima toliko vrednost kakor igra. Pri igri se giblje človek najbolj svobodno in to že samo po sebi vzbuja ugodno razpoloženje. Celo žalosten ali siten človek se ob igri razvedri in tako veselo zadovoljstvo je kakor opoj. Brez katerega življenjsko ravnanje ne more biti popolno. Pri igri postajajo gibi prožnejši, vse telo gibčnejše, nehoti se vzbuja čut za pravilno uporabo energije, povečuje se moč, očiščeno delo mišic zahteva tudi pospešeno delo dihalnih organov in srea, kar ima zopet za posledico hitrejšo menjava snovi. Se večje kakor telesne vrednosti igre pa so duhovne. Pri igri se naučimo zmaganja a se zato pri nobeni drugi vrsti športa človekov značaj tako ne razkrije kakor pri igri: božastlika se drži ob strani in le malokdaj poseže v potek, egoistka hoče imeti vedno prvo mesto in brezobzirno odrija

druge; tista, ki je od narave pogumna, se zažene v igro s preveliko vneto; inteligentna tovarišica igra s preudarkom in vidi tudi soigralko. Ob spretnem vodstvu in medsebojnem vplivanju se pozitivne lastnosti razvijajo in prevzemajo, negativne pa pobijajo in izgubljajo; in to česar se človek navadi v igri, uporabi pozneje tudi v življenju.

Kdor zna pri igri zastaviti vse sile do zmage, bo tudi v življenju opravljal delo z vneto. Kdor se pri igri nauči spoštovati pravila, se bo znal podrediti tudi v življenju; kdo pri igri ne vidi samo sebe, ampak vso stranko, bo tudi v življenju deloval za blagor skupnosti brez umazanih sebičnih namenov. Z igro se priučimo v enem trenutku biti pozorni na več stvari, premišljeno poseči o pravem času, če je treba, in ta poseg tudi v trenutku spremeniti. Pri igri se naučimo zmaganja, a se zato ne prevzeti, izgubiti a se zato ne predati malodušnosti.

Plavanje

je primerno za vsako starostno dobo in ima še to veliko prednost, da je prostor, kjer ga gojimo, popolnoma brez prahu. Plavalni gibi zajamejo skladno in enakomerno vse mišične skupine in najvažnejše notranje organe. Poleg stilnega plavanja in skokov je dekleta nujno treba seznaniti tudi z načini reševanja utopljenecv in umetnega dihanja, tako da dobi tudi plavanje svoj globlji smoter.

Končno se nekaj o namenitniku. Ali je prav, če rečem: Danes grem obiskat brata? Glagolov nedoločnik je obiskati, tukaj pa čujete brez končnega i — obiskat? Prav je. Taka oblika: obiskat, gledat, sekat, nakladat se imenuje namenitnik. Zakaj? Ker ž njo izražamo namen, ki ga imamo. Grem obiskat brata. Takoj opazite, da pove besedo grem neko premikanje. Za glagoli premikanja moramo rabiti namenitnik, glagol brez končnega i. Naj navedem nekaj primerov: Pojdi gledat če imamo zadosti drv! Oče pravi, da bomo šli v hrib sekat drva. Teži iskat sekuro! Medtem grem naprezat vole.

Smemo pa reči poleg: sekat drva tudi sekat drv, namesto kaj — česa, drv (namesto četrtga drugič sklon) poleg: iskat sekuro — iskat sekire. Ta način — uporabjanje 2. sklona je starejši, a je dober. Vendar je treba vedeti, da se delajo pravi namenitniki: sekat, iskat, naprezat itd. le z nedovršnimi glagoli — sekat, iskat, naprezat ni dovršeno, še traja.

Če je slovenski glagol izredno prožen in uporaben, je pa samostalni (substantiv) najvažnejši. Imenuje nam predmete (osebe: kmet, delavec, mešan — stvari: kamen, drevo, oblak — reči: voz, jarem, kolo) in pojme (dobročnost, jeza, lenoba, prijatelj-

Veslanje

je eden najlepših in najbolj zdravih športov za žene. Ne gre toliko za izurjenje moči kakor za spretnost, znanje pravilne tehnike in smisel sodelovanja. Smoter takšne izurjenosti naj bi bila daljša poučna potovanja ob obalah in med toki.

Drzanje in smučanje

Pozimi, ko smo največ navezani na gibanje v zaprtih prostorih, je zdravo, da se razgibljemo pri drsanju in smučanju. Vsako dekle ne bo postalo umetnica na ledu, a dovolj je, če obvlada drsalke; saj zahteva že to mnogo potrpežljivosti, vztrajnosti in spretnosti. Še več naporov zahteva smučanje, a nudi zato tudi več užitkov. Smučanje nas močno poveže z naravo. Za poglabitev tovariškega čuta zlepa kje ni toliko prilike, kakor na smučarskih izletih.

Turistika

je pri nas precej razširjena. Povzpeti se na visoko goro, prelesti strmo steno, splezati skozi kamin vzbujajo v človeku samozavest in zaupanje vase. Hoja v hudi vročini ali strupenem mrazu zahteva mnogo samozatajevanja. Ni pa treba za cilj izbirati vselej visokih gor, tudi krajši izleti nudijo telesno in duševno okrepitev. Že z majhnega izleta se vračamo boljši in poživljeni na duši in telesu v mesto med vsakdanje skrbi in težave.

Naša beseda mora biti lepa

stvo itd.) Najbrže je samostalni najstarejša besedna vrsta, če pomislimo, da je prazgodovinski človek najprej zaznamoval, kar je videl okrog sebe, in je za sporazumevanje o vsem dajal imena vsem važnejšim rečem.

Tudi pri samostalniku si je človek pomagal, da je z enim samim izrazom, z eno samo besedo povedal čim več. Določil je pri živih bitjih na pr. spol: deček deklica — ovcen, ovca — golob, go'obica. Medlim bitjem je dal celo posebna imena, da se ločujejo od drugih: dete, jagnje, pišče — to je poleg moškega in ženskega še srednji spol.

Da bo govorica čim bolj jasna in določna, je besednim osnovam prilagal še glasove in zloge, vedno ene in iste ter je tako razširil pomen besed. Vsi uporabljamo ta način izražanja, ne da bi se popo'nomoma zavedali svojega početja — pravimo: dečka, dečku, pri dečku, z dečkom, sklanjamo vse samostalnike, in sicer čisto mehansko, saj nam je to že davno prešlo v kri. Toda pri otroku, ki se govorenja še ne uči, lahko opazujemo, koliko težave povzroča jezik, kako gre pogosto vse narobe, kako je treba izražanje popravljati, skratka, kako je jezik v resnici težak.

Jože Pahor

Taborjenje

je nekaj prav posebnega. Na taborjenju občutimo povezanost z naravo kakor pri nobenem drugem športu. Napraviti si moramo vse sami, postaviti stavbo, nanositi suhega vejevja za ogenj, kuhati. Bivanje v naravi vpliva na človeka zelo blagodejno, živi se mu umire kakor nikjer. Kakor pri igrah tako se tudi pri taborjenju odkrivajo različni značaji in zopet zavisijo od vodstva in ugodnega medsebojnega vplivanja, da slabe lastnosti podredimo dobrim; čut tovarištva nesebičnosti in delovne odgovornosti mora zmaganati nad sebičnostjo, površnostjo in lenobo.

Ni mogoče postaviti vrednosti enega športa nad drugega. Njegov zdravstveni kakor moralni uspeh je zaradi raznih individualnih posebnosti zelo različen.

Ni tudi prav, če hoče kdo svojo zmogljivost prekoračiti; razumljivo je, da jo hoče vsakdo povečati. Zato stremenje samo po sebi ni napačno, lahko pa postane škodljivo, če ne najdemo prave mere in hlastamo za večjim rezultati.

Žena, ki mora v vsakdanjem poklicu opravljati težko delo in ki ima mnogo skrbi in je slabo hranjena, naj goji šport zmerno, da ne izrabi preveč sil, zakaj nikoli ne smemo pozabiti, da je prav tako kakor gibanje potreben človeku tudi počitek.

REŠITEV UGANK IZ ZADNJE ŠTEVILKE

Dopolnjevalka: mir, ost, uta, brv, maj, Istra.

Posetnica: brivec.

Zemljepisna uganka

Z 1 mestece znano je širom sveta, zaklad, niča stara je zlahtne rudnine; a z A imenujemo sinje morje, ki pljuska na sveta nam tla domovine.

Nagradna križanka št. 1

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A									
B									
C									
Č									
D									
E									
F									
G									
H									

Vodoravno: A) svod; poljski sadež; B) močnik; časovna enota; dudu; C) vek; pokoj; mesto ob Adizi; Č) orožje; žuželka nepoštenjak; D) kraj na Gorškem; E) vrsta jelena; žensko ime; povodna žival; F) turški gospodar; del voza; zver; G) začimba; manjša količina; žensko ime; H) rastlina; rimsko božanstvo.

Navpično: 1. četveronožec; svojina; 2. iglasto drevo; čutilo; krajevni prislov; 3. pritok Volge; ptica; glas; 4. boter; števnik; pesnitev; 5. način upodabljanja; 6. dvojica; nadev; žensko ime; 7. žensko ime; pot; pritok Drine; 8. poslanec; žensko ime; moško ime; 9. kamen; škoda.

Odgovarja JOŽE KOREN —

Založba Primorskega dnevnika, Trst.

Zelena kobilica

(P. Bažov)

»No, dečki, pojdemo! Tako in tako ni blizu, čeprav gremo čez prevoz. Dočakali bomo temo.«

»Se mar bojiš?«

»Bojiš ali ne bojiš, čas je. Hotel bi jesti.«

»Pri tebi je vedno jed v pogovoru.«

Ko smo se spustili z jeza, smo videli, da starec še vedno sedi na istem štoru, a okoli smreke je bilo privezanih več konj.

»Gotovo mu je stražnik ukazal čuvati pot. Tod ne bodo pustili, a tam? Bodo pustili ali ne?«

»Dedek, kaj se je zgodilo?« je zakričal Petka.

»Svinja se je otelila«, je odgovoril starec.

»No, jasno povej!«

»Jasno, glasno, hudomušno jaz!«

»Gotovo je svatovščak«, se je domislil Petka in zvonko zakričal: »Jezdec, zelena muha! Izgubil si škornje!«

»Izgubil jaz, pobral pa ti. Kdo je bil tat?« je zavrnil starec.

»Tfu! Nikoli ga ne zabiješ«, je pljunil Petka.

Nismo bili še dobro prešli preko pestre po-

ljane, ko se je nekje v bližini — na levi se nam je zdelo, v gozdu — razlegel strel. Eil je čas lova na vepre in streli v gozdu niso bili redki. Samo tu je bilo nekaj nerazumljivega. Nismo napravili niti deset korakov, ko smo začuli strele znova. To pot enega za drugim:

samoten, nato en, dva, tri... Hitro, dečki!« je vzkliknil Petka in se pognal na desno v gozd, kjer smo si preje krčili pot. Na jasi je bilo še povsem svetlo, a v gozdu je postajalo

temno, mračno, neprijetno. Teči po gozdu s trnki in vedricami pač ni udobno in naš Koljša je pal. Polomil je ribiško palico, odrli si roko in raztresel svoje ribe. Neprostovoljni postanek, ko smo pobirali ribe, nas je nekoliko spametoval: kam tečemo, čemu? Strelov ni bilo več čuti in odpravili smo se v nasprotno smer. Na obronku gozda se je prikazal neki mlad kmet v rdečkasti, od gline umazani srajci. Ko nas je zagledal, je vprašal: »Kam pa?«

»Na brod. V Gorjansko moramo.«

»Tod ni dovoljeno. Ven, stražniki!...«

V daljavi smo zagledali pet stražnikov, med njimi tudi onega, ki je bil zavrnil ženske v rudnik. Skrili smo se za drevesi in začeli spravevati kmeta:

»Striček, a kako naj pridemo v Gorjansko?«

»Po glavni cesti poskusite!«

»In tu, kaj je to?«

»Nekoga love...«

»Koga?«

»No, načelstvo že ve. Pojdite že, sicer se kaj dobite. Glej, sem gledajo.«

»Kdo pa je streljal?«

»Kaj sem morda videl? Stražniki; morda je tudi tisti streljal.«

»Kdo?«

(Dalje prihodnje)

Teden v slikah

★

Zdaj, ko rešajo na mirovni konferenci usodo naših mest in vasi, protestira vse ljudstvo Goriške proti krivičnim sklepom, ki so bili sprejeti na konferenci štirih! »Ali nas hočejo ponovno pah-niti v sužnost, iz katere smo se z lastnimi močmi rešili v krvavi narodno osvobodilni vojni? Ne — mi teh sklepov ne bomo nikoli pri-znali! Borba pojde dalje — do končne osvoboditve vsega našega ljudstva!«

★

PARIZ MANIFESTIRA ZA JUGOSLAVIJO

V KANALU

»Tov. Batistelli, poslednja žrtev v dolgi vrsti zločinov civilne po-licije, ne boš pozabljen! Boril si se za pravice ljudstva in pri tem si padel pod krogami fašističnih policistov. Zagotavljamo ti, da tvoja kri ni bila prelita zaman!« — Tovariši neso padlega borca za pravice ljudstva v veličastnem sprevodu ob ogromni udeležbi množic k poslednjemu počitku.

V SOVODNJEM

Policija nastopa z vso brutalnostjo proti ljudstvu v Gorici